

Ціна: 50 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XX

1969

ЛИСТОПАД — 1969 — NOVEMBER

Ч. 238

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Олександрів Б. — 3 різних зошитів, поезії ..	1
Рахманний Р. — Баяда пор поїзд, що йде крізь наше серце	4
Туркало К. — Спілка Визволення України	10
Волиняк П. — Компартия Канади відкликала свою людську гідність	14
Волиняк П. — Ювілей Івана Котляревського в Україні	18
Юриняк А. — Не сотвори собі кумира!	20
Дорош В. — Молода зміна на старті	21
Подчекаєв О. — Художники — Котлярев- ському	23
Нероденко В. — Розповідає народний календар	25
Гарвалинська Л. — Лаврський передзвін	26
Шаповал О. — Запорожці на іконостасі	28
Родаченко І. — Дніпро та його рідня	31
Дописи. Бібліографія. Повідомлення.	

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Театр опери та балету в Одесі, Україна. Це один з найкращих театрів Європи.

НА РСЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Д-р С. Дудяк, Медісон, США	10.30
Андре Віктор, Нью-Йорк, США	9.00
Головко Юрій, Норт Бей, Канада	5.00
Нестеренко М., Ніагара Фаллс, Канада	4.00
Гринь Микола, Торонто, Канада	2.00
Неліпа Василь, Торонто, Канада	2.00
о. прот. Є. Чижів, М'яшин, Канада	2.00
Корженівський В., Торонто, Канада	2.00

"Н О В І Д Н І"

Універсальний ілюстрований місячник.
Видає в-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

У Канаді: 5.00 дол. канадських на рік.
У США: 5.50 дол. американських на рік.
В Австралії: 3.50 дол. австралійських на рік.
У Франції: 20 франків на рік.
В Англії: 30 шілінгів (без змін).
В усіх інших країнах Європи: 4.50 дол. амер.
У Венеції: 4.50 дол. канадських.
Усі інші країни Південної Америки: 3.00 дол.
канадських.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

Л Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
South Australia.

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOVI DNI

187 Yarmouth Rd. — Toronto 174, Ontario, Canada

Дем'яненко Ю., Сідней, Австралія	1.50
Степанюк В., Кенора, Канада	1.00
Колесник І., Торонто, Канада	1.00

Щиро дякую всім за допомогу! Не весь пресовий фонд проголошений. Та не хвилюйтесь — проголошу в грудні. Кого нема, то це значить не вибрав з листів грошей і не повписував їх. Каюсь — не встигаю. Але зроблю. П. Вол.

ВОЛИНЯК ОСКАНДАЛИВСЯ!

Вірніш не я оскандалився, а моя бухгалтерія. А заголовок цей даю лише тому, щоб усі це прочитали, бо справді маю неприємність.

13, 14 і 15 листопада в Торонті був єпархіяльний з'їзд Української Православної Церкви, на якому я був делегатом від катедральної громади. На цьому з'їзді (і по ньому в неділю під церквою) надавали мені наші читачі багато грошей — якби так з'їзд відбувався довше, то чого доброго я став би мільйонером! Поз'їздилися священники, були і вчителі, більшість з них розраховувались за книжки, платили за журнал. Я те все акуратно записував на цигарках (щастя, що багато курю, то пачок було 6-7). За тиждень почав те все вписувати в касову книгу і в картки. І от тут і біда! На одній пачці був запис: "Надя 6.00 доларів".

А яка Надя, то й не знаю тепер! Очевидно, що гарна, порядна, дуже чесна (заплатила ж!), але як мені знайти її картку, як не знаю прізвища і ніяк не пригадаю її гарного носика! І от пригадую вже днів чотири й не пригадаю. Тому прошу: потелефонуйте, пані (чи панно?) Надю, на тел. 533-8370 і вилайте мене, що не "запримітив" Вас. Лайку сприйму як заслужене, а гроші таки впишу тому, хто їх дав.

Я то знаю, чого вийшов цей бухгалтерський скандал. Знаєте, я чоловік дуже божественний, майже монах, був на церковному з'їзді, то не міг же я розглядатись на цьому з'їзді за гарними Надями! Тим більше, що вся увага була на людях духовних, на справах церковних, ці духовні особи інколи пробували мене поскубати трохи, а я теж спуску не давав, то вже вибачте, що так сталося. Такі умови були! Бо сказано: "Де обще добро в упадку, забудь отця, забудь і матку" (а не тільки гарну Надю!), лети повинність ісправлять!" І я ту повинність так щиро "ісправляв", що навіть на оперу "Анна Ярославна" не пішов. І квиток пропав! Як хто подумає, що не пішов тому, що вона зветься "Анна", а не "Ганна", то, як бачите, він помиляється і зводить на мене наклеп.

Присягаю, що більше не писатиму самих імен, а вже і прізвище, і моя бухгалтерія буде знову порядна.

Іще один непорядок стався. Хтось із замовників не одержав граматики української мови ч. І. На пошті якось стерлася адреса і мені той при-
(Далі на 3-ій стор. обкладинки)

Борис ОЛЕКСАНДРІВ

З РІЗНИХ ЗОШИТІВ

Б. Олександрів

КАМІНЬ

*Каменя один приділ — лежати!
Вітрові один закон — летити!*

Є. Плужник

А тепер і формул не знайдете,
Інші люди, помисли і дні.
Легко помилитися, поете,
Правила вживаючи земні.

З безвісті, що зорями гойдає,
З темної лункої висоти,
З місяця, де вітру не буває —
Каменю залежаний — лети!

Сині зорі — і небо без дна.
І спізнілі гадки — на розвагу.
Принеси мені келих вина,
Щоб згасити цей смуток і спрагу.

Принеси і постав — і пройди,
Чи лишися, та тільки — ні слова.
Облітають осінні сади,
Рахманіє зоря вечерева.

Що було, те було. І дарма
Розважати, страждати, гадати.
Поміж нами густішає тьма,
Затирає і вчинки, і дати.

Десь у темряві б'ють дзигарі,
Відчисляють віки по годині.
Самота. Тільки стріли зорі
Прошивають листи тополині.

Принеси мені келих вина.
Як поволі яріє крайнеба!
Ми одні. Я один. Ти одна.
І крім тебе нікого не треба.

ЧЕКАННЯ

А мій батько усе чекає,
Може станеться щось нежданне,
Неймовірне, але жаданне —
А мій батько усе чекає.

Він читає старі газети,
Бо газети приходять пізно.
Десь там грози гуркочуть грізно —
Він читає старі газети.

Що там, як там у ріднім краю?
Кажуть, літо було суворе,
Мабуть буде ще більше горе —
Що там, як там у ріднім краю?

Батько має років багато,
Не вертатись йому додому.
Прикро бути отак самому —
Батько має років багато.

Сниться рідна земля старому,
Ясні води і тихі зорі.
Плачуть очі померклі в горі —
Сниться рідна земля старому.

І мій батько усе чекає,
Все читає старі газети.
Мчать у темінь страшну ракети —
А мій батько усе чекає...

ПОЕТ НА СОЛОВКАХ

"...пригадаю Дніпро і вмру".

Є. Плужник

Ще день-два, може три — і ось тут закопають мене,
У одвічнім снігу, в цій холодній північній пустелі.
Рідний край, дальній спомин, востаннє в очах спалахне
І розіб'ється вщент, як літак, налетівши на скелі.
Знаю: смерти проваль неспромога ніде обійти —
Темні ями очиць від колиски чатують і стежать.
Та по волі чий крізь хуртечі я мусів пройти,
Щоб померти отут? Мої кості сюди не належать!
Білі ночі пливуть, як привиддя з полярної тьми,
І північна зоря холодіє на вістрях багнетів.
Дніпре, батьку наш Дніпре, до вічного неба греми,
Чорне море збуди — Біле море ховає поетів!
Замерзають слова, відпадають крижано в сніги,
Замерзає душа — в цій пустелі нема порятунку.
І прощально горять крізь туман золоті береги,
Сині хвилі Дніпра, що у серці видзвонюють лунко...

**

Знову ти. І криштальний вечір,
І холодних акацій шум.
Ти в хустину вгорнула плечі,
Потонула в мережах дум...

Думи, думи... Ясні зірничі,
Золотіють вони в очах.
Давні ночі — відсвіття криці,
Чорний ворон — прощальний птах.

Ти сьогодні така незвична.
Довгі вії. Під ними — тінь,
Де, як лебідь, пливе велична
Каравела твоїх видінь.

Не збулася жаданна казка,
В зорі, в море пішла, сумна.
Ти — остання моя поразка,
Ти — осіння моя весна.

Що ж, без муки немає щастя,
Без поразок — нудна мета.
І мені, як святе причастя,
Пелюсткові твої уста.

Ніжні пальці, ласкаві скроні,
Тихі очі в овалі кіс...
Простягаю тобі долоні
І сміюся в тумані сліз.

Годі, серце! Навіщо знати
Крайні межі останніх меж.
Буде глухо воно ридати
У печалі, як ти підеш.

У лункий, у криштальний вечір,
Під холодних акацій шум...
Ти в хустину вгорнула плечі,
Потонула в мережах дум.

НАЙКРАЩИЙ ВІРШ

Це був жарт, нерозважний жарт
(Признаюся тепер в душі).
У студентській газеті "Гарт"
Я побачив її вірші.

Під Шевченка, під Лесю... Так.
Під Сосюру. Гаї, маї...
Червоніли уста, наче мак,
Усміхалися очі її.

Я сказав, що, мовляв, незгірш —
(Часом ліпші ідуть в коші),
Що сама вона — кращий вірш,
Ніж можливі її вірші.

Дивна муза, кажу, твоя,
Не повірю її журбі.
Хай вже пишуть такі, як я,
Ім гризотно, а що тобі?

Це був жарт, нерозважний жарт.
Гнівом погляд її пашів.
Але більше в газеті "Гарт"
Я не бачив її віршів.

Походжала така сумна...
Та скінчилося все незгірш,
Бо, між іншим, тепер вона —
Мій найкращий, любимий вірш.

ЛИСТОНОША

Цей провулок глухим кутом
Упирається в огорожу.
Я до тебе прийду з листом,
Бо інакше прийти не можу.

Принесу цей тонкий пакет
І подзвоню. І буду ждати.
Чий майне за вікном силует,
Хто прийде, щоб листа прийняти?

Може ти, може він, може брат...
Чи випадку збагнеш химеру?
Я б віддав тобі серця шмат
Замість цього шматка паперу.

Пломеніє у грудях жар,
Так і жди — спалахне свавільно...
Та я тільки простий поштар,
Поштареві цього не вільно.

Ходить хмарою твій чоловік,
Його погляд важкий бентежить.
Він і в сні не стуляє повік,
За тобою ревниво стежить.

Цей провулок глухим кутом
Упирається в огорожу.
Я до тебе прийду з листом,
Бо інакше прийти не можу.

Я до тебе прийду з листом.
Буде в ньому червона квітка.
Ти здивуєшся: звідки, хто?
Листоноша не знає, звідки...

МУДРЕЦЬ

Р. Маланчукові

"Мовчання -- золото", — сказав якийсь
мудрець.

Який мудрець — не можу пригадати,
Але боюсь, що думку цю сказати
Він міг також із ліни, хай їй грець!

Колись він був прудкий, як горобець.
Шугав, літав, учив голоти зграю
("Я знаю, що нічого я не знаю"),
А потім — трісь! — урвавсь його терпець.

І він замовк. Мовляв, яка різниця
Чи шпак, чи грак — чи інша Божа птиця,
"Мовчання — золото" — віднині мій девіз.

І без вагань у бочку він поліз,
І там забув про друзів, про листи.
Чи цей філософ, друже мій, не ти?

**
*

Чи підеш ти зажурена в путь,
Як мене за село понесуть,
За село, де темніють хрести?

О, ніколи не плакала ти!
Не заплачеш ти, люба, й тепер,
Тільки скажеш, зітхнувши, "Помер!"

Щось ласкаве майне у очах.
Пролетить над могилою птах
І поволі поверне за гай.

Не чекай, не чекай, не чекай!
І не йди опечалена в путь,
Як мене за село понесуть...

Що було — те розвіється в пил,
Розпливється у димі кадил.
Подивися — темнішає гай.

Прощавай, назавжди прощай.
Побажай мені зоряну путь,
Як мене на ладі повезуть...

КРЕДО

Крізь падіння і зльоти й поразки,
Крізь невіру, і святість, і гріх —
Я шукав незбагненої казки,
До якої немає доріг.

І непевний, вагальний, понурий —
Не меткий на шляху до мети —
Я щораз натикався на мури,
Де здавалося легко пройти.

Та в запеклій, гіркій непокорі,
Наче в схрещеній твердості лез —
Вірю в сонце, і води, і зорі,
У світанки на вітах берез.

**
*

Ходить осінь у лузі...

П. Тичина

Все це скорше прийде, ніж здається.
Одсієє і скінчиться день.
Сумно промінь косий відіб'ється
На брунатній корі черешень;

Позолотою бризне по полю
На осіннє потемрене тло
І погасне. І чітко до болю
Ти відчуєш, що все відійшло;

І ця осінь, неликана, рання,
Ця журлива притишеність рік —
Мов примарні човни сподівання,
Що хитнулись — і зникли навік...

**
*

У нашому саду ще стоїть красень-каштан, а більше вже нічого немає...

(З листа сестри)

Каштан лишився в нашому дворі.
Ні хати вже немає, ані плоту.
Та ще лишилась стежечка по воду,
Яку носив я з річки у відрі...

Вже не співають півні на зорі.
Немає їх... Лиш жаби на погоду
Так само квакають з левади біля броду,
Там, де сусід наш ставив ятері...

Спустів наш сад... Старих родючих слив
Давно нема. Хтось, мабуть, їх палив
У лютий рік, як вдарили морози,

Лише каштан дрімав під вітру свист...
О сестро, сестро, втішся, витри сльози,
Пришли мені з каштана того лист...

БАЛЯДА ПРО ПОЇЗД, ЩО ЙДЕ КРІЗЬ НАШЕ СЕРЦЕ

Ліричний вступ

Є в одній сучасній українській авторки ось такий "Спогад":

*Поїзд на Варшаву йде крізь моє серце,
Я на Україні згадую тебе.
Ти співав для мене пісню вечорами, —
"Що кому до того, же ми так кохаємо".*

*Я люблю, коханий, Київ і Варшаву,
Але батьківщина в кожного своя.
Як тебе згадаю, забринить сльозами —
"Що кому до того, же ми так кохаємо".*

*Поїзд із Варшави йде крізь моє серце,
Сто доріг між нами, а печаль одна.
І минають роки, роки за роками...
"Що кому до того, же ми так кохаємо".*

Якщо вільно парафразувати цей популярний в Україні та серед українців закордоном вірш Ліни Костенко і з особистої лірики переставити його на рейки міжнародних стосунків, тоді його почуттєва домінанта зосереджувалася б у таких двох фразах:

*Поїзд з Московщини
Йде крізь наше серце...
Але Батьківщина
В кожного своя.*

Чарівна й вибаглива поетеса нехай простить нам нашу, не передбачену нею, спробу аплікованого мистецтва. Її вірш-пісня в кожного викликає повільні почуттів і дум, що мов парусні човники вкривають обрій душі навіть таких малопоетичних людей, як публіцисти. Звичайно, це тільки додаткове підтвердження відомого факту, що її вірш — справжня, щира поезія. Сила поезії саме в тому, що вона спонукує будь-яку людину замислитись і, нерідко, скерувати свої думки на рейки, не прокладені самим автором.

І в цьому випадку авторка не могла передбачити, що десь далеко за тисячі кілометрів від України якийсь читач під впливом її поезії несподівано для себе самого побачить, мов у свічаді глибокої води, основну проблему сучасної України. Крізь мільйонове серце українського суспільства йде "поїзд з Московщини" і викликає в ньому змішані почуття, що багатьом українцям не дозволяють, врешті, зглибити істину, неподільно володіючи в світі: незалежно від найщиріших і найдружніших пов'язань у спільці інтернаціоналізму, кожна людина має свою Батьківщину.

Всесвітня змова централістів

Пущений понад пів століття тому меткою рукою Леніна поїзд інтернаціоналізму на лінії Москва — Київ помчав у саме серце тогочасного українського суспільства. Буквально мільйони українців тоді пов'язували свої національно-культурні, соціально-економічні та політично-дер-

жавницькі надії з "поїздом інтернаціоналізму", що мав би перевезти їх швидко в нову епоху нового справедливого ладу, у світ "загірної комуні" (М. Хвильовий).

Але той поїзд вирушив з московської станції, ім'я якій "Великодержавний шовінізм". Тому й нічого дивного, що в ньому засіли централісти з грузинським бонапартистом — Сталіном; той з революціонера перероджувався на традиційного російського бюрократа, з республіканця на царя-самодержця.

Мільйони щирих визнавачів інтернаціоналізму опинились під стіною власних розчарувань — одних розстріляно, інших замучено на каторзі, а ще інших зацьковано до того, що вони воліли покінчити життя власною рукою, щоб тільки не бачити страждань рідного народу і не дивитись на попіл своїх ілюзій.

Пересічна українська людина, у своїй багатомільйонній масі, прийшла була на десятки років, стероризована ще більшою мірою, як стероризованими були супутниці її подорожі до "загірної комуні" — інші нації колишньої царської імперії, з російським трудовим людом включно. Якщо нині, в 1960-их роках, спостерігаємо явище наростання органічного опору московським бонапартистам серед усіх націй СРСР, то це завдяки спроможності народних мас зберегти у своїх надрах міць породжування сміливців, які не вагаються власними тілами загородити шлях поїздові експлуататорів і шовіністів.

Поїзд, що йде крізь наше серце...

Ледве чи можна б образніше і чіткіше ілюструвати спроби сучасних молодих українців, які намагаються стримати або принаймні сповільнити процес плянового русифікування України, проведеного великодержавною машиною СРСР з усіма її новочасними пристроями. Сьогодні в нас залюбки подивляють азійських, африканських і латино-американських діячів, які зуміли визволити свої відсталі нації з-під чужоземних окупантів. Нераз можна почути щире здихання: — Ех, якби то в нас такий Ганді чи інший умілець від пасивного або й активного опору, то українська справа виглядала б інакше, а так...

Тимчасом, мабуть, треба було б сказати інакше: — Ех, якби то так отим визнанням великим світочам (великі, бо мали успіх), було дати такого колоніяліста, як Росія, то не відомо, що лишилося б з їхніх програм, рухів і їх самих... Може й слід застиг би по них ще поки світ дізнався б про їхні думки, прагнення і пляни...

Воістину, нема такої справедливої мірки, якою можна б зміряти мужність тих українців, що посміли колись і сміють нині протиставитись московським централістам у незрівнянно тяжких умовах, коли близьке оточення і весь зовнішній світ переконують їх про неминучість злиття ук-

раїнців з росіянами в одній великодержаві московській. Нічого й дивуватись, що сьогодні — пів століття після того, як пущено в Україну "поїзд інтернаціоналізму", та не зважаючи на змінений характер тієї залізної валки — українське суспільство далі розколене ним на дві пульсуючі кров'ю частини. Більшість намагається якось зберегти принаймні суттєві національні властивості, а передусім мову, що визначає українську особовість і є ключем до її душі та себе-вистову. Меншість, займаючи наказодавчі місця в УРСР і СРСР спільно з московськими центральністами, вперто перетворює рештки інтернаціоналізму в великодержавний шовінізм, а колишню ідеальну й ідеалізовану спілку рівнорядних народів — у колоніальну залежність союзних націй від ніби старшого серед них російського брата.

Ця тенденція проявилася недавно в європейських масштабах після того, як СРСР окупував Чехословаччину 1968 р. і висунув офіційну формулу навіть для країн соціалістичного блоку; доктрина обмеженої суверенності для всіх країн, за винятком Росії!).

На території УРСР московські асимілятори мають додаткову базу: кілька мільйонів росіян-колоністів і зрусифікованих місцевих міщан. Це — впливова, реальна сила. В мешканців України вона повсякденно витворює враження неминучої дійсності — російського буття, що (як відомо з Маркса й життєвого досвіду) оформляє мислення мільйонів людей, з дитинства почавши. Ти є тим, чим ти живеш: що ти їси, що п'єш, чим дишаєш, що бачиш і чуєш, що читаєш і чим розважаєшся... Саме ця атмосфера спонукує багатьох українців (навіть з-поміж "більшості") вірити, що незалежно від кількості національних станцій, через які проходить московський поїзд інтернаціоналізму, батьківщина для всіх одна: російська великодержавна — "атечество".

Для самостійницьких прагнень української нації в цій ніби-радянській дійсності не було б надто великої загрози, якщо б присутність російських колоністів та їхніх місцевих супутників — міщан була єдиним фактором у формуванні свідомості молодих українців. Тим часом цей фактор зміцнюється ще й політикою московського центру, спрямованою на послаблення республіканського уряду і на перетворення спілки суверенних республік у монолітну російську великодержаву з позірною марксистсько-ленінським ладом.

У розпорядженні цього центру є не лише державне законодавство, адміністративна мережа, військо й поліція, але й також всепроникаюча партія з обов'язуючою всіх мешканців ідеологією й системою правління, що не допускає до витворення громадської думки — першої передумови діяння будь-якого діяча чи групи діячів. Крім цього, офіційно атеїстична система російської великодержави знаходить підтримку ще й російської християнської церкви, бо вона прямує до тієї самої світової мети: асимілювати всіх не росіян. Отож і для різнонаціональних християн — передусім білорусів та українців — "церковно-релігійна батьківщина" теж лише одна: Російська

Православна Церква з її центром у Москві та у співпраці з Кремлем.

Зовнішній світ — країни з комуністичним ладом і країни з капіталістичним ладом — покищо приймають цей міт радянського інтернаціоналізму за факт і цим вони додатково згущують атмосферу ніби неминучого "історичного процесу" злиття націй в СРСР, зокрема української з російською.

Проти такого накопичення сил і факторів, що майже однотайним хором переконують національності СРСР: "...але батьківщина в кожного одна!", тяжко було б встоятися будь-якій нації. А що говорити про український народ, знесилений кількостітним русифікаційним тиском ще під буржуазним царським режимом, який знищив усі українські державотворчі установи — громадські, економічні, судові, церковні, наукові, освітні, політичні. Це з того "пропащого часу" (М. Драгоманів) походить великодержавне правило віри для всіх підданих Москви: "...але батьківщина в кожного одна!"

З уваги на всю цю страшну дійсність почуття й уяву української громадськості в УРСР та поза її межами так стихійно захопив подвиг тих молодих українців, що посміли — в епоху всевітньої змови централістів! — вийти із своїм власним кредо: — Ми любимо російський трудовий люд такою самою мірою, як усі інші трудові нації нашої конституційної та ідеологічної спілки республік, але водночас вважаємо, що "батьківщина в кожного своя!"

Іскри національної гідності

На тлі самовизначення й усамостійнення десятиків азіатських, африканських і латиноамериканських народів цей український прапор над малими пунктами опору шовіністичній системі серед великих просторів СРСР може будь-кому виглядати надто скромним символом ще скромніших національних сил. Так, але серед темної ночі на тлі космічного простору навіть велетенські плянети здаються нам тільки ледь-миготючими зірками, не більшими за зірки на різдвяній ялинці.

Що нові українські точки опору всеросійській шовіністичній дійсності є серйозним виявом щирих прагнень українського народу і тим самим є грізними для централістів, видно хоча б з метушні, крику і люті, що їх вони підняли на вид цих вогників української національної гідності. Без уваги на всю свою силу, централісти бояться цих іскорок українського національного відродження — фактично інтернаціоналістичного, за формою українського! — і всіляко силкуються погасити їх.

Роблять вони це передусім психологічним терором — пресовою кампанією, а потім репресіями — професійними й адміністративними. Бунтарську людину, що (наслідуючи Шевченка, Франка, Лесю Українку чи навіть росіян: Герцена, Чернишевського, Добролюбова й Леніна) вибухає обуренням на вид гноблення української нації, таку людину в СРСР насамперед публічно запламовують, як порушника "священних ста-

тутів"; колись вони Переяславськими звалися, а тепер — радянськими чи союзними. Потім цій людині підривають економічний ґрунт під ногами — позбавляють її місця праці, а врешті засилають її в "дещо віддаленіше місце" великої Батьківщини, цебто "атчества".

— Та ж це традиційна практика російських великодержавних властей з часу буржуазно-капіталістичного ладу! — скрикне читач, якщо він слабо ознайомлений з т. зв. радянською дійсністю на Україні. І в ньому зародиться бажання й собі запротестувати проти цієї ганьби в житті людства другої половини 20-го століття.

Справді, не треба бути аж "буржуазним націоналістом", щоб у душі спалахнув подібний святий гнів проти порушування основних прав людини в Україні всупереч обов'язуючій теорії інтернаціональної співдружності. Щирий марксист-ленінець (якщо він справді вірить у свої ідеологічні догми) теж мусить запалати вогнем обурення на вид російської системи рівності, в якій одна нація "рівніша" за всі інші.

Іван Дзюба — один із багатьох щирих українських марксистів-ленінців. Видно, що він був сповнений таким великим ентузіазмом для ідеалу "загріної комуні", що порівнявши той ідеал з жахливою дійсністю в Україні, не міг стриматися, щоб не сказати: — Те, що бачимо в УРСР, різко розходиться з основними настановами інтернаціоналізму, як його розуміли й формулювали Маркс, Енгельс, Ленін та інші прогресивні мислителі Заходу й Росії. У своїй студії п. н. "Інтернаціоналізм чи русифікація?" він розглянув найразючіші порушення того інтернаціоналізму і закликав київських керівників зробити відповідні заходи з метою встановити в УРСР справедливую комуністичну систему і таким чином забезпечити українській нації догідніші умови розвитку.

За свою спробу вдосконалити комуністичну систему правління Іван Дзюба став об'єктом негідних нападів з боку офіційних агітаторів і деяких його колеґ-журналістів і письменників. Саме коли пишемо ці рядки, він знайшовся на порозі другого етапу переслідування: його проголошено в радянській пресі порушником радянської єдності і вже виключено із Спілки Письменників УРСР. Далі можуть прийти лише професійно-адміністративні репресії: позбавлення права на працю — і ув'язнення, що завершується таємним судом і тяжким присудом.

Все це — відома процедура з кінця 1920-тих і цілих 1930-их років. Застосування тих самих методів у 1960-их роках означає, що Сталін далі живе в СРСР, як живуть там у режимних душах усі російські царі — самодержці. Всі вони — безсмертні.

Світла діалектичного семафора

Ніхто з них — ані цар, ані вождь — не вимагав якихось реальних доказів справжньої вини обвинуваченого. Вистачало "слово і дело государево" — свідчення одного російського підданого. Байдуже: правдиве це свідчення чи вигадане. Так і нині, проти Дзюби такі самі вигадані

свідчення постачають люди з поліційним авторитетом за плечима.

Опубліковані досі й доступні нам статті проти Дзюби покищо повторюють різні закиди, зібрані редакційним колективом Товариства культурних зв'язків з українцями закордоном і видані брошуркою п. н. "Що і як обстоює І. Дзюба" (Київ, 1969). Автор (Богдан Стенчук) зробив спробу дати читачеві студію на рівні Дзюбиної студії, а насправді це — діалектичний семафор для спрямування "поїзду з Московщини" в серце ще одної української людини.

Колись варто присвятити окремий огляд цій полемічній книжечці, як і всім статтям проти Дзюби, щоб наочно показати поліційну мету авторів. Але такий огляд буде неповним, якщо в нього не включити значної дози гумору, бо всі ці писання (незалежно від їхнього трагічного підґрунтя) не позбавлені гумористичних аспектів. Вже чого варта сама поза "вчених" із Товариства культурних зв'язків та інших офіційних знавців марксизму-ленізму в людей, що на доказ помилковості Дзюби і неіснування русифікації в Україні цитують архіви НКВД-МВД-КГБ.

Тут торкнімося тільки яскравіших закидів на адресу І. Дзюби, пригляньмося тільки головнішим світлам діалектичного семафора. Передусім твердження, начебто І. Дзюба дав поживу емігрантським авторам для їхніх поновних атак на СРСР. Можна б звичайно відповісти, що поскільки твердження Дзюби в його книзі "Інтернаціоналізм чи русифікація?" є його вигадкою, тоді навіть робити такий великий шум проти нього? Найкраще фактами спростувати неправильні твердження, бо факти завжди голосніші за лайку. Тим часом радянські опоненти Дзюби сильні на прокльони, але слабкі на речові докази.

Дивлячись із нашого, закордонного боку, треба рішуче й поновно відмітити, що українці закордоном не були здивовані самим змістом книги І. Дзюби. Віднотованими в його книзі фактами з сучасного й минулого життя України під Росією ще найменше заскочені були закордонні українські журналісти, які знають своє діло.

Але всі українці закордоном були глибоко вражені серйозністю трактування національного питання в Дзюбиній книзі, простотою й логікою його викладу, обґрунтованістю тверджень і врешті щирістю авторових переконань — навіть його вірою в правильність марксизму-ленізму щодо цього питання. Більшість українських політичних емігрантів схильна була думати, що в УРСР не повинно бути щирих визнавців тієї філософії та ідеології, поскільки саме життя заперечило її там на практиці. Аж ось виявилось, що є автор з ґрунтовними знаннями, який не тільки щиро вірить у ці потоптані великодержавними шовіністами принципи, але й силкується ними обґрунтувати потреби і вимоги сучасної української нації.

Обміркувавши це небуденне явище, емігранти якоюсь мірою зрозуміли й оцінили справжній вклад І. Дзюби в українську політичну думку. Він бо не то що не послабив ідейних засновків т. зв. гуманного комунізму (як це твердять його

противники — критики, слідчі, обвинувачі, судді й карателі в тих самих особах!), але навпаки: Дзюба зміцнив і розширив концепцію гуманного комунізму, бо но-новому обґрунтував позиції українського комунізму. Річ у тому, що протягом останніх сорока років чи більше в СРСР "добрим комуністом" міг бути лише той "націонал" (не-росіянин), який асимілювався в теорії та на практиці з росіянами — в мовно-культурному й економічно-політичному відношеннях. Іван Дзюба своєю студією підніс гідність комуніста УРСР на людський рівень і висунув домагання, щоб його трактовано там нарівні з росіянами-комуністами, а його Українську РСР нарівні з Російською.

Ось чому піднято такий великий крик проти книги Івана Дзюби в Києві, де справжні "відповідальні кола" нагло побачили примару відродження українського комунізму, що почав був вростати в ґрунт в середині 1920-их років. Таке відродження було б вступом до перетворення СРСР з російської великодержави у "комуністичний комонвелт" — співдружність рівноправних державних націй. Щойно тоді "поїзд з Московщини" перетворився б у "поїзд інтернаціоналізму" і завернув би із сліпої магістралі, що зветься "великодержавний шовінізм". Того не хочуть справжні "відповідальні кола", ні київські ні московські.

Але вигуки радості (інколи надто ентузіастичні, а тому й помилкові або недоречно сформульовані) в еміграційних оцінках студії І. Дзюби не були б викликані цим аспектом. Вони були радше висловом несподіваного для еміграційних авторів усвідомлення "неймовірного" явища: незважаючи на "поїзд з Московщини" — незалежно від поділу суспільства України на українців та колонізаторів, там, в УРСР, все ще є і виростають нові люди, які знають і кличуть на весь голос: — Живемо і діємо на тій самій інтернаціональній магістралі, любимо Київ, Москву, Прагу і Варшаву, "але Батьківщина в кожного своя!"

Іван Дзюба знає, що його батьківщина — Україна. Йї він присвятив свій життєвий труд. Він чесний із самим собою, бо він не лише вірить у свою економічно-політичну систему, але й вимагає повернення Україні належних їй прав, як нації, що оформляє своє життя в рамках суспільно-економічної та політичної структури, яку він сам визнає. Бути "добрим комуністом" означає в мисленні І. Дзюби (як це видно із його книги) бути передусім "добрим українцем", бо хто занедбує свою соціалістичну країну в ім'я великодержавного шовінізму і хто шкодить рідній трудящій нації, той підриває саму суть гуманного комунізму. Хто ж руйнує інтернаціоналізм в ім'я якоїсь вибраної (нехай і "найбільш передової соціалістичної") нації, той грубо заперечує одну з головних настанов Леніна — діяча, вчення якого примусово накладається усім мешканцям Радянського Союзу.

Але противникам Дзюби мабуть не цікаво знати, що писав і що насправді обстоював їхній Ленін. Вони воліють покликатися на сучасних радянських авторів, які з університетських катедр

"непомилно" доказують, що (як глумився з подібних людей І. Франко) "так найліпше є, як є". З такою самою впевненістю "науково" доказувано колись теорію Марра в мовознавстві СРСР, або сталінську культ-особову диктатуру виправдовувано теж лише "науковими" аргументами з... марксистсько-ленінської діалектики. У 1956 році, на 20-му з'їзді компартії СРСР, всі ці "наукові" теорії завалилися з упадком "культу особи".

На подібних об'єктивних учених покликається тепер Б. Стенчук: на дисертації випускників Київського, Одеського і Львівського університетів. В запалі диспуту з Дзюбою Стенчук не помітив, що *всі ці дисертації в українських університетах написано і опубліковано російською мовою*. Чи може бути кращий доказ на твердження Дзюби, що в УРСР неподільно володіє російська мова? Цілі покоління молодих українських науковців виростають у переконанні, що наукова праця може бути завершена і належно оцінена лише тоді, коли її написати і надрукувати російською мовою. З цих молодих наукових кадрів почуття неповноцінності переноситься на студентську молоддь УРСР, що так чи інакше слухає переважну більшість лекцій російською мовою. Нічого дивного, що Академія УРСР — лише слухняний філіял Академії Наук СРСР. Радянська школа в Українській РСР — за незначними винятками — є одною з установ, що витворюють русифікаційний клімат у суспільстві України.

Проти цього клімату, лише проти штучного буття, протестує своєю книгою Іван Дзюба. В іншій країні та при більш народовладному правлінні його студію — завваження і пропозиції (до речі, лояльно передані на розгляд керівникам УРСР у Києві) взято б до уваги принаймні настільки, що її видано б на громадське або хоч на внутріпартійне обговорення. Того не зроблено в УРСР. Машинопис пішов з рук до рук — від найвищих партійців до середнього і нижчого партійного складу. Знайшлися чесні українці, що передали одну копію за кордон, де його й видано українською мовою і в англійському перекладі.

Поява друком праці "Інтернаціоналізм чи русифікація?" закордоном ніяк не залежала від волі автора, Івана Дзюби. Надруковано його там із двох мотивів: Поперше, в цій студії заторкнено найпекучіше питання сучасного українського суспільства — справу збереження української нації в новочасному світі. Подруге, всяке творче слово української людини, написане українською мовою, повинно бути відоме українській громадськості, бо воно — власність народу. Якщо якісь сили не допускають того слова до українського народу, тоді повинні знайтися мужні українці, що прорвали б цю бюрократичну завісу шовіністичної цензури.

Так діяли українські патріоти в минулому. Коли цензура царату не дозволяла на публікування українських книг у межах російської імперії, тоді українські патріоти вміли знайти можливість й засоби на видання українських творів за кордоном: у Швейцарії та в Австро-Угорщині.

В наші часи подібно зроблено з віршами і щоденником Василя Симоненка, з журналістичним репортажем Вячеслава Чорновола, з протестними письмами Святослава Караванського, з концтаборовим есеєм Валентина Мороза і з нарисами інших українських вільнодумців, запроторених у концтабори Росії.

Було б разючою непослідовністю (і тяжкою провинною супроти української громадської думки!) якщо б не опубліковано студії Івана Дзюби. Видали її українці, вільні від московської цензури, для українських читачів. Англомовне видання тієї самої студії видано з метою поінформувати громадську думку світу про "живу Україну", бо в багатьох країнах Заходу промовчується будь-яке українське питання та взагалі Україну — однаково, комуністичну чи буржуазно-націоналістичну. Студія І. Дзюби в англійському перекладі завалила вже не одну таку "наукову катедру" на Заході, а тим самим спричинилася до зміцнення позиції України в світі, а водночас і Української РСР.

Розглядаючи в цьому світлі видання студії І. Дзюби за кордоном України, вважаю, що українські політичні емігранти повинні здобутися теж на перевидання всіх творів і писань таких українських діячів з 1920-их років, як Микола Хвильовий та Микола Скрипник. Цей останній був досі цілком заборонений в УРСР, а навіть після його посмертної реабілітації його писання залишилися в довгій і щільній скриньці московсько-київських цензорів. Для багатьох українських антикомуністів деякі Скрипникові погляди і твердження не прийнятні чи навіть осоружні. Однак всі писання М. Скрипника варто видати друком без скорочень, щоб заповнити велику прогалину в українській державницькій публіцистиці, прогалині, зробленій зловмисно ворожою цензурою. Ознайомлення з писаннями М. Скрипника відкрило б очі багатьом українцям на складність української проблеми і просту вимогу дня: за гідну українську суверенну державу мусить боротися кожна гідна українська людина незалежно від своїх ідеологічних чи економічно-устроєвих поглядів. Для всіх українців повинна і може бути лише одна батьківщина — Україна.

Такі люди були в нас у кожному десятилітті, такі люди є й сьогодні. Праця Івана Дзюби є одним із доказів цього. Водночас, попри своє значення для українців УРСР, вона є зобов'язуючим документом для українців закордоном. Якщо навіть під колесами "поїзду з Московщини" гідна українська людина могла заявитися за гідну українську державу, то наскільки голоснішою і виразнішою повинна бути заява-вимога українців, що живуть у країнах з народовладною системою правління. Правда, вони теж виставлені на тиск своєрідного поїзду — новочасного Молоха, що зветься надмірний добробут і асиміляція в ім'я ситнішого куска хліба; але перемогти його значно легше — вистачає невеликого зусилля волі та людської гідності.

Хто зберіг цю гідність, того не скерують на сліпі рейки світла жодного обманного семафора.

Ми всі під колесами поїзду

Ось так ми розуміємо суть сучасної української проблеми на тлі пресої й адміністраційної кампанії проти Ізана Дзюби в УРСР. Ця кампанія заторкує кожного з нас зокрема і всіх разом. Послання Дзюби — під видом студії про тяжке становище українців під колесами "поїзду з Московщини" було адресоване не до нас — емігрантів політичних, але ми прийняли те послання, як лист української людини до українців. Ідеологія того послання стороння переважній більшості з-поміж нас, але ми всі розуміємо його точку зору і респектуємо її, бо це промовляє щира українська людина серйозно про серйозні українські справи української нації — а ми ж її органічна частина.

Богдан Стенчук у своїй полемічній брошурі проти Івана Дзюби наводить одне речення з моєї рецензії на "Інтернаціоналізм чи русифікація?" Воно саме стосується вищесказаної нашої участі в долі й недолі української нації. Однак цитоване ним речення треба читати, як складову частину цілого абзацу, який звучить ось так:

"Можна б з позиції українця-емігранта сказати: хотіли українські марксист-ленінці мати радянську Україну, то й мають тепер радянську могилу. Адже це вони допомогли росіянам у 1919 році завоювати Україну... — Ніхто з нас не сміє навіть подумати про таке, читаючи книгу Івана Дзюби. Наведені факти стосуються українського народу, а ми — його органічна частина. Знищення самої суті українства в Україні вдаряє по нас самих, незалежно від тих чи інших ідеологічних різниць між нами. (Див. Р. Рахманний, "Книга про український біль", "Український Голос", 25. 9. 1968, Вінніпег).

Ясно, що тут мова про всіх українців, які перебувають за межами України. Але Стенчук, прагнучи боляче вдарити Дзюбу, додає в дужках пояснення до мого речення, яке негайно змінюється від того. Ось воно: "...Наведені факти стосуються українського народу, а ми (читай оунівці. Б. С.) — його органічна частина". І раз після цього Стенчук скеровує "поїзд з Московщини" прямо в серце І. Дзюби та всіх можливих читачів його книги: "Ось хто солідарний з І. Дзюбою, а не марксист-ленінці, не интернаціоналісти!" (Б. Стенчук, Що і як обстоює Іван Дзюба, стор. 18).

Немає сумніву, що я вважаю оунівців частиною українського народу, як вважаю подібними частинами українських соціалістів, монархістів-клясократів і комуністів українських. Чи це злочин? Чи врешті злочин обстоювати права української нації за закликати всіх людей українського роду в кожній країні світу не відгороджуватися від трагедії української нації будь-якими виправдуваннями — політичними, ідеологічними, соціальними чи релігійними? Бо врешті, "що кому до того", що ми всі щиро й гаряче любимо наш народ і дорожимо кожною частиною його організму?...

Самовільно поводяться із текстами коментарів закордонних українських журналістів, які відгукнулися на появу книги І. Дзюби, Б. Стенчук висуває Дзюбі закид, що той, мовляв, фальшує тексти Маркса-Енгельса і довільно інтерпретує вислови Леніна. Стенчук силкується знайти дрібні різниці в перекладі Маркса-Енгельса і цим слабким важілем пробує підважити всю тезу Дзюби про розходження між марксистсько-ленінською постановкою національного питання і твердою дійсністю в Україні та СРСР.

Даремне зусилля, бо міркування Дзюби спираються на твердих основах. Якщо є будь-які різниці в перекладі деяких місць з творів Маркса-Енгельса, то вони дрібні, несуттєві; а втім, Дзюбі належить право на власний переклад та інтерпретацію тексту чи кількості цитованого тексту, як належить воно всім іншим радянським авторам. Якщо справді були б суттєві помилки в деяких твердженнях чи передачі текстів у праці Дзюби, то їх треба критикувати, але серйозно, як наукові критики, а не поліційні донощики, що читають між рядками, бо хочуть чимдуж посадити автора у в'язницю, як колись за Сталіна.

Можна сумніватися в тому, чи Б. Стенчуків справді йдеться про наукову об'єктивність у писанні будь-якої праці. Його книжечка не має на меті бути голосом в українській debatі на тему інтернаціоналізму й русифікації в Україні. Навпаки, Стенчук робить виразний закид Дзюбі за спробу викликати таку дебат у українському суспільстві. Доказ? Він у нього, звичайно, переконливий, читайте: "...багато націоналістичних газет і журналів особливо підкреслює її начебто велике значення для збудження громадської думки на Україні" (стор. 160). Хіба ж це не "злочин"?...

Такого збудження не треба, думає Стенчук, бо і його книжечку видано тільки для закордонного читача, а не для широкої громадськості в Україні.

Видно це не лише з імени видавця (Товариство культурних зв'язків з українцями закордоном), але й з паперу, на якому її надруковано. Це той самий папір, що його вживається для друкування газетки "Вісті з України". В Україні цієї газетки не купите й не випросите ні в кого. Якщо б ви спробували привезти в Україну примірник "Вістей з України", московські митники відберуть її у вас. Одна українка з Канади мала із собою один випуск цієї газетки, коли їхала в Київ до рідних. Радянські митники сказали їй грубо по-російському: "Націоналістичної макулатури не вільно ввозити до СРСР!" Коли ж вона пробувала пояснити, що "Це ж ваша газета, виходить і друкується в Києві!", їй одрубали: "Яка різниця? Все одно!..."

Очевидно всесоюзні митники-контролери краще ознайомлені зі справжнім духом в СРСР і ставленням центральної влади навіть до офіційного Києва.

Але важливішим доказом того, що Стенчукова книжечка проти І. Дзюби призначена лише для закордонних читачів, а не для громадських дебат на Україні, є те, що на цій книжечці не-

ма російського колоніального знаку: "На українському мові". Ця колоніальна позначка є на кожній українській книжковій публікації в УРСР. Значить, московські централісти, видаючи книжечку Б. Стенчука, мали на меті протидіяти нею серед закордонних українських читачів книзі Дзюби, а водночас потребували т. зв. громадського обвинувачення Дзюби, мовляв, ось його колеги самі спостерегли, що Дзюба "поринув в націоналізм" (стор. 153). Про якесь громадське обговорення Дзюбиної "тези" і офіційної "анти-тези" централістам цілком не йдеться, бо це означало б подати до відома громадськості в Україні принаймні основні думки з книги "Інтернаціоналізм чи русифікація?" та з'ясувати ставлення київських керівників до цього пекучого питання. Навіть за сучасних умов громадськості в УРСР могла б здобутися на синтезу і в результаті цих дебат підняла б Українську РСР на рівень гідної української держави з соціалістичним ладом.

Цього ж не хочуть московські централісти. Звідсіль їхні побоювання, щоб українські політичні емігранти бува не викликали своїми інформаціями та критикою радянських установ якогось "збудження громадської думки" (чи, як побоювався цар Микола I, "двіження умов"). Поряд з цим лютий крик київського естаблішменту свідчить про їхню тривогу, щоб творчі уми з України бува не додали будь-якого конструктивного вкладу в політичну думку української еміграції, відрізаної від життєдайних соків материка.

Побоювання такі ж даремні, як і надії на те, що без взаємозв'язків ці дві органічні частини української нації — крайові та еміграційні — зтихнуть навік, замруть, мов серце, розпанахане колесами потужного поїзду. Саме книга Івана Дзюби — а втім, уся творчість українських літераторів, письменників, поетів, чесних учених і діячів української культури взагалі — є переконливим доказом того, що навіть без регулярного зв'язку з закордонними українцями людина в Україні вміє мислити самостійно, спроможна доміркуватися до власних стверджень і сміє зробити гідні висновки.

Поскілки в Україні такі люди є (а, підкреслюємо, І. Дзюба не єдиний), то це ознака, що українська громадська думка в УРСР впевнено відроджується. Якщо між громадськістю УРСР і еміграційними українцями ще нема якогось по-

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College Street

Tel.: LE 4-5545

(at Dovercourt)

КУШНІРСКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок.

● ПЕРЕРІБКИ.

● НАПРАВИ

● ПОВНА ГАРАНТІЯ.

розуміння щодо ідеології, соціально-економічної та політичної філософії, то принаймні вже існує згода — "консенсус" — в найосновнішому питанні: Усі ми — лише українці, незалежно від наших особистих переконань у будь-якій галузі. І всі ми визнаємо девіз Івана Котляревського:

*Де общее добро в упадку,
забудь отця, забудь і матку —
лети повинність іправлять...*

Епічне закінчення.

Коротко сказавши, "поїзд з Московщини" натрапив на свій "дев'ятий вал" — на опір живих українців. Так, правда: його численні колеса, порушувані центральним двигуном, ще обертаються зі злісною швидкістю; час від часу вони розтинають живі частини українського національного організму надвоє й начетверо... Але передні колеса локомотиви вже крутяться в по-

вітрі — вони зависли над кручею. І це лише питання часу, коли весь поїзд великодержавного шовінізму шугне у хвилі широкого та дужого Дніпра.

Бо навіть у нашу атомну епоху нема такої потужної машини, яка б могла, не зустрічаючи опору, гладко пройти наскрізь барикаду з мільйонів гідних людських сердець — українців, що вірять у співдружність усіх націй та окремих людей, але які водночас знають, що

...Батьківщина
в кожного своя.

Усвідомлення цієї правди українцями обабіч незримого "залізничного насипу", що досі розділяв їх на "дві ворогуючі нації", вже не тільки поетична балада, це — жива дійсність сучасної України.

Монреал, 25 жовтня 1969

Кость **ТУРКАЛО**

СПІЛКА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

(Продовження з попереднього числа)

Любченко: "Останнє запитання. Значить, ви, аналізуючи тепер попередню вашу діяльність і цей процес, що тут проходить, вважаєте, що історія вас засудила?"

Павлушков: "Так. Історія нас засудила, ми змарнували свій час, бо не туди йшли".

Любченко: "І діяли проти?"

Павлушков: "Проти інтересів цієї країни, що її інтереси були для нас понад усе".

На цьому Любченко із задоволеною посмішкою й закінчив допит Павлушкова. Не зайво буде тут таки зауважити, що через сім років той самий Любченко Панас, відчувши виразно такі самі кпини на собі від московських можновладців, і збагнувши, що вони на його власній шкурі можуть відбитися так само трагічно, як його кпини на долі Павлушкова, передбачливо 30 серпня 1937 року сам пустив собі кулю в лоб, застріливши перед тим свою дружину, жінку жидівського роду, але не меншу садистку, як він сам.

І ще таке. Колись у мюнхенському "Українському Самостійнику" було надруковано, що крім С. О. Єфремова, тільки Павлушков "так гостро виступав проти московсько-комуністичного окупанта в своєму словесному дуелі з прокурором Любченком". Тепер ми бачимо ту "гостроту". Та ж він і не міг інакше виступати після написаних тисячі сторінок своїх зізнань, та ще до того після тієї облудної певності, що окутала мало не всіх підсудних, що вони після "щирого" каяття підуть на свої старі місця працювати.

Закінчив допит Павлушкова член суду Соколянський. Але то був знову таки не допит у справі самої організації, а тільки заклик до каяття. Соколянський, констатувавши, що Павлушков

іще в своїх писаннях-зізнаннях, і пізніше в попередніх допитах на суді визнав свою діяльність за контрреволюційну й каявся, то в такому дусі й сформулював запитання.

Соколянський: "Скажіть, коли ви змінили погляд на свою діяльність?"

Павлушков: "Власне, різкої межі такої визначити я не можу. Певні вагання виникли в мене ще на волі, в період 27-28 р. Тоді, придивляючись до життя, лишаючись сам із собою, я з моїм найближчим товаришем — Матушевським не могли не бачити тенденційності й брехливості тих чуток, тих поглядів, дрібязковості наших плянів, наших мрій, — не могли не бачити розвитку національно-культурного будівництва на Україні, — не могли не бачити, що відрив від радянського Союзу України неминуче кине її під вплив капіталістичних країн Заходу, що перетворить її на колонію. Усе це для нас було ясно. Перед нами поставали тоді ще питання про те, що нам слід відмовитись від своєї діяльності старої і цілком чесно й відверто перейти на радянські рейки. Цього, однак, ми не робили. Нас затримували старі наші зв'язки, старі наші прихильності. Ми боялися стати за зрадників, ми боялися зрадництва, і тому ми цілком свідомо відкидали від себе ці вагання і йшли далі своїм шляхом, чинили й далі свій злочин.

Тепер, сидючи вже 11 місяців ізольованим від усього світу, я не міг не замислитись над своїм минулим. Я його переглянув детально день за днем, рік за роком, учинок за вчинком і дійшов до того висновку, що крім засудження, крім ганьби, вся моя й моїх товаришів по організації діяльність нічого не варта, ні на що більше не здобувалась і не заслуговувала. Тепер, кінчаючи, я му-

шу сказати, що дійсно визнаю свою провину, засуджую своє минуле і бажав би, щоб ці мої слова, досвід процесу СБУ, і СУМ у тому числі, врахували тисячі, може менше, мабуть, сотні юнаків і молоді, молоді не пролетарської, а тієї молоді, що подібно до нас СУМівців, могла б опинитись у нашому становищі, могла б стати на той самий хибний шлях і врешті докотитись так само до цієї лави".

Соколянський: "Отже, ви відверто, гостро, цілком щиро засуджуєте всю вашу минулу діяльність?"

Павлушков: "Так".

І Павлушкову запропоновано сісти на своє місце.

**

С. О. Єфремова допитувано щось із два з половиною дні. У ньому годі було пізнати колишнього мужнього й твердого Сергія Олександровича, якого я знав іще з моїх студентських років, коли 1912 чи 1913 року познайомився з ним, іще молодим, у редакції газети "Рада". І відтоді кілька разів доля зводила мене з ним у роботі, особливо останніми роками перед арештом. З усього його вигляду було знати, що він переживає страшну внутрішню трагедію. Іще будучи на волі, він передчував, що насувається якась незнана, але страшна біда. Якось, як каже д-р Полонська-Василенко, коли вже був в арешті М. Павлушков, С. О. Єфремов сказав: "Готується піраміда, а на її вершечку буду я". Так воно й сталося.

Тепер, ставши на катедрі перед судом нечестивих, йому з великим напруженням довелося тільки згладжувати те, що вже було спрепароване й приготоване без нього в стінах ГПУ, а йому на передсудовому слідстві в писаних зізнаннях довелося добровільно-примусово ствердити. І не дивно, що він у своїх зізнаннях на суді на кожному кроці вживає слово "здається". Ні про що він твердо не зазначає, а тільки зі словом "здається". Він відповідав таким зів'ялим, тихим голосом, що голова суду багато разів зауважував, щоб він голосніше говорив, бо нічого не чути. Так само й прокурор Михайлик звертався до нього з вимогою говорити голосніше, бо він не чує.

На деякі запитання С. О. Єфремов відповідав широко й довго, тим то, заощаджуючи час і місце, подаватиму тільки головніше витягами, а так, що заслуговує на особливу увагу, підкреслюватиму. До того ж, можливо, іноді доведеться переривати розповідь Єфремова, щоб пояснити те, що може бути неясне й незрозуміле читачеві.

Допит почався такими словами Єфремова: "Я готовий давати свої свідчення в тих формах і в тому обсязі, в яких буде бажано вислухати суду, але справа остільки складна, що викласти її в стислому оповіданні мені буде важко; я вважав би за бажане, щоб суд мені задавав питання".

Михайлик: "Як була заснована Спілка Визволення України?"

Єфремов: "Коли Товариство чи Братство Української Державности власне вже розпалося, то у мене, і у людей, які стояли близько коло мене, склалося таке питання, чи треба цілком складати

зброю в змісті боротьби за незалежну Україну, чи боротьба може бути. І от тут виникло питання про те, що може бути боротьба, хоч і не в тих формах, яка була до цього часу, а в формі такої організації, яка б мала на меті *принаймні підготувати кадри для майбутньої боротьби за Україну*... І у мене тоді виникла думка, щоби деякого з емігрантів перетягти на Україну і поновити цю боротьбу з радянською владою".

І ось ніби перетягли Ніковського. А сам Ніковський у дальшому допиті сказав, що він повернувся в Україну за власним почином 1924 року.

"Протягом 1924 і 1925 йшли такі підготовчі кроки на заснування нової організації... Це заснування мало відбутися приблизно в 1926 році. Було зроблено деякі заходи закордоном, були наради і тут. Власно, гаслом, щоб приступити до діла, було вбивство Петлюри..." "Ніковський, приїхавши на Україну, привіз звістку про те, що закордонна еміграція утворює організацію визволення і вважає, що й на Україні мусить бути заснована організація, яка б взяла на себе цю справу. До приїзду Ніковського там була нарада".

Михайлик: "Де саме?"

Єфремов: "В Берліні, здається, з участю, наскільки пригадую, Петлюри, Лотоцького, Шульгіна, Дорошенка, і було визнано, що Ніковський, їдучи сюди, мусить висказати думку закордонних товаришів. Він, приїхавши, розказав нам про це, і ми почали підготовчу роботу, підготовчі заходи, щоб заміри перенести до дійсності. Здається мені, що я тоді одержав листа, де мене повідомляли про те, що відбулася така нарада, здається мені в Празі, з участю Петлюри і головних керівників еміграції (Михайлик: А. са-

ПЕРША УКРАЇНЬСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

FUTURE FUEL OIL LTD. & SERVICE STATION

945 BLOOR ST. WEST TORONTO, ONT.

24-ГОДИННА СОЛІДНА І СКОРА ОБСЛУГА

Чищення і направка форнесів безплатна.

Скористайте з доброї нагоди і замовляйте

ОЛИВУ В НАС.

Наші телефони:

Телефон бюро: LE 6-3551

Уночі: RO 2-9494

ме кого?) "Зараз забув, але здається були Мазепа, Левицький, Прокопович, Дорошенко, Лотоцький, Шульгин. Вони вирішили, що наступив час починати на Україні, і це мало бути тим стимулом, через який ми почали переводити вже далі заміри до дійсності. Тут треба сказати, що власно події кінця травня, цебто вбивство Петлюри, діло посунули вперед... Між іншим, коли б ця подія сталася пізніше, то може і ми пізніше організували би цю справу... І от вкінці, або в середині червня, відбулося наше перше організаційне зібрання. Я взяв декілька зі своїх товаришів, на яких я більше сподівався, Ніковського, потім Чехівського, і ми на цьому першому зібранні і вирішили заснувати Спілку Визволення України. Це зібрання, — було воно на квартирі Ніковського, — відбулося таким способом"... "Я розпочав засідання так: я зупинився на тих обставинах життя, які якраз позначилися вже на той час. Оскільки я пригадую, я говорив про те, що не вважаючи на те, що радянська влада вийшла переможцем на всіх фронтах, все таки станове ще її в той момент було надзвичайно тяжке, що легше бути переможцем на полі битви, ніж на полі культурного будівництва. І тут якраз перешкоди можуть бути такі сильні, що радянська влада може не витримати. От що я сказав в своїй промові"... "З цього я робив висновок, що на випадок знищення чи упадку радянської влади, очевидно, повинна бути організована якась сила, яка виступила б в ролі організації того життя, яке почалося би після упадку радянської влади. Це були ті головні думки, на яких я зупинився в своїй промові"... "Спілка вже була організована закордоном, і з солідарності доводилося підтримувати цієї назви"...

Михайлик: "Таким чином, я вас так зрозумів, що закордоном, зокрема в Празі, заснувалася Спілка Визволення України, і після цього, після зв'язку з закордонною Спілкою, заклалася на терені України підпільна організація "Спілка Визволення України". Я ще раз попрошу вас повторити, хто ж увійшов у цей ініціативний центр".

Єфремов: "Увійшов я, Дурдуківський, Гермайзе, Ніковський, Чехівський, Гребенецький, Черняхівський".

Усі достеменно знають, що в згадуваний час жодної спілки визволення в еміграції 1920 року не було й не гадалося закладати. Я маю широкого листа від покійного Левка Чикаленка, де він докладно описує життя й діяльність Ніковського за короткий час його перебування в еміграції, і також стверджує, що все, що сказав на суді С. О. Єфремов про еміграційну Спілку Визволення України за тих часів, то суцця неправда, яку, можливо, навів йому Ніковський, або та фантазія була спрепарована на передсудовому слідстві за певним пляном ГПУ, бо йому треба було втягнути в цю "ганебну" справу й еміграцію.

Щодо складу ініціативної групи, то бачимо, що С. О. Єфремов спочатку назвав був тільки трьох учасників першого засідання, а коли прокурор перепитав, то вже вийшло 7 чоловік. Пі-

зніше в цьому центрі була ще й Л. М. Старицька-Черняхівська, а про проф. Черняхівського зовсім пізніше й не згадувалося, як члена центру.

До речі тут таки зазначу, що під час суду, у перерві, І. Ю. Гермайзе, з яким я дружив за наших студентських часів (ми однолітки) і пізніше ввесь час, казав мені особисто, що ні на тому вигаданому першому зібранні, і взагалі ні на якому зібранні в Єфремова чи Ніковського в справі якоїсь організації він не бував.

Михайлик: "Яку мету ставила собі СВУ?"

Єфремов: "Це буде видно з програми, яку я можу зачитати"... "Але писаної програми чи статуту не було. Я особисто і мої товариші не надавали дуже великої ваги всяким програмам. Це була швидше платформа, яку можна було тлумачити різно і давати простір; це не була програма, як партійна програма, — це була швидше платформа"... "...Власне про тактику розмови не було і найбільш розмовляли, найбільш дбання було про самі способи організації, і про те, як би цю організацію посилити". "Про повстання вона висувала, але вона не рішила цього питання в тому напрямку, що повстання мусить бути, воно само собою якось виникло. Тут в акті обвинувачення я, на своє здивування, почув, що навіть хтось з членів призначив це повстання на 30-31 роки. Це, мабуть, залежало від температури, але у нас так ніколи не вирішалося, в таких організаційних формах, що повстання має бути конкретно і в певний час, через те, що ми не бачили ні коріння його, нічого"... "ми ясно бачили, що повстання за даних обставин неможливе і недоцільне".

Михайлик: "Коли ви ставили питання про повстання, то ви його ставили поруч з питанням про можливість інтервенції, чи ні?"

Єфремов: "Так само ні, і через те це питання про повстання набирало повної беззиглядності на практиці, бо фактично ми не могли не бачити, що ніяке повстання за даних обставин неможливе і наперед засуджено на невдачу. Не було ні сил, ні засобів, щоб підіймати повстання за цих обставин, так що такої чіткої установки не було".

Іще довго тяглася розмова про повстання, і прокурор хотів, щоб Єфремов обов'язково ствердив, що в програмі СВУ було повстання, але Єфремов незрушно доводив, що навіть на початку двадцятих років повстання були беззиглядні; вони забирали багато живої сили, а наслідків жодних.

Тоді прокурор завернув до БУДУ й довгий час розмова точилася не за СВУ, а за БУД, якого власне ніби вже не було.

Михайлик: "Далі в мене питання щодо тактики СВУ, а саме щодо терору. Прошу дати пояснення суду в цьому питанні".

Єфремов: "Можливо дозвольте трошки ширше поставити це питання, бо воно теж, мені здається, займає в акті обвинувачення не те місце, яке воно повинно займати. Справа обвинувачення стоїть так: існувала бойова організація СВУ, у формі Спілки Української Молоді, яка мала

виконувати підготовку до терористичних актів і якою роботою керував я. Я мушу сказати, що це власно не так, і цього не могло бути. Справа стояла фактично так: коли було організаційне зібрання СБУ і коли було поставлено питання про те, чи можуть бути членами СБУ студенти, молодь, — тоді я якраз висловився, що молодь, студентів ні в якому разі до організації не можна приймати через те, що перш за все це люди невироблені в своїх поглядах, що вони часто їх змінюють, і подруге — це люди, які ще не іскушені в питанні конспірації й можуть легко провалити організацію. Я дуже прохаю пам'ятати цей мій погляд на СУМ. Через те було постановлено, що молодь в організацію не вводити, а може тільки утворити підсобну організацію, яка і готувала би з молоді майбутні кадри. Тепер з свідчень інших підсудних вийшло те, що ця молодь була бойовою організацією СБУ. Я питаю, що таке бойова організація? З історії ми знаємо, що таке бойова організація"... "Що ж в даному разі ми бачимо? Насамперед, як я уже сказав, я не вірив в те, що навіть до організації небойової можна приймати студентів, а виходить, що тут я на студентів, на студентську організацію покладав всі надії, найбільш відповідальні завдання"... "я говорив і тепер повторюю, сама навіть постановка цього питання у статуті СУМ для мене несподівана, і мені дивно, що Павлушков говорив, що я теж нераз ставив це питання"... "Фактично, як бойову організацію у даному випадку визнати її не можна. Я ще більше скажу, що я складу СУМ не знав. Я знав трошки Павлушкова і Матушевського і не вважав би, щоб вони могли робити терористичні акти".

Цілковита щирість С. О. Єфремова й логічність його доводи не могли викликати жодного сумніву, проте прокурор Михайлик не вгавав і ще якийсь час на всі боки перепитував про терор та про те, що С. О. Єфремов ніби виправдував терористичні акти в зв'язку з різними чистками радапарату й ВИШів.

Михайлик: "Якими основними лініями йшла організація осередків, груп Співки Визволення України?"

Єфремов: "Це було насамперед в Академії Наук, де засновував ячеюку я; потім була друга в Інституті Наукової Мови..."

Михайлик: "А по периферії?"

Єфремов: "По периферії був Харків, Одеса, Дніпропетровське, Чернігів, Полтава, Миколаїв і Херсон, але ці останні для мене невідомі ні своїм складом, ні обставинами. Були, кажуть, деякі спроби в інших місцях, але я цього не знаю".

На цьому Михайлик допит закінчив. Далі взявся допитувати Любченко.

Любченко, не мавши твердого ґрунту для закидів у справі діяльності самої СБУ, узявся до періоду визвольної боротьби 1917-1920 років. І ось тут виявилася вельми карикатурна річ, що її допустився якийсь слідчий на передсудовому слідстві.

Любченко: "У своєму зізнанні підсудний Товкач казав, що "В дійсності, мандат на право

підписання угоди з Румунією було дано від СБУ". Як ви це розумієте?"

Єфремов: "Це або непорозуміння, або помилка; який мандат могла давати СБУ на підпис дипломатичних документів". Тоді й СБУ ще не було.

Це тільки яскраво доводить те, чого тільки не понаписували підсудні в своїх зізнаннях під згадуваним уже гіпнозом слідчих.

Перебравши всю минушину С. О. Єфремова, Любченко перейшов тільки тоді на СБУ — розбирати програмові пункти СБУ — земельне питання, повстання, терор і уряд СБУ, тобто те, що вже прокурор Михайлик зробив, крім уряду СБУ.

Любченко: "Керівні члени СБУ обговорювали склад кабінету?"

Єфремов: "Якраз цього пункту обвинувачення я не визнаю. Тут, або якесь непорозуміння, або щось для мене не зрозуміле".

Любченко провадив допит безсистемно. То про повстання, то про терор, потім знову про повстання, словом було чистісіньке переливання з пустаго в порожнє.

(Закінчення в черговому числі)

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ

ПЕРЕДОВОЇ БРАТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНЦІВ США Й КАНАДИ!

Бути членом Українського Робітничого Союзу,
це значить:

- Мати обезпечену полісу на життя,
- Мати право на допомогу при каліцтві чи хворобі,
- Можливість користати із стипендійного фонду для студентів високих шкіл,
- Можливість вашим дітям користати з дитячих таборів і курсів українознавства,
- Бути співвласником тижневика "Народня Воля" та англомовного місячника "Форум",
- Користатись з відпочинкової оселі УРСоюзу "Верховина",

За повнішими інформаціями звертайтеся письмово або телефоном до місцевих секретарів і організаторів УРСоюзу чи до його головного організатора на Канаду Анатолія Білоцерківського на адресу:

490 Oka St. — LaSalle, Quebec, Canada

Tel.: (514) 366-1775

або до Головної Канцелярії УРСоюзу:

440 Wyoming Ave., Scranton, Pa., U.S.A.

Tel.: (717) 342-0937

КОМПАРТІЯ КАНАДИ ВІДКЛИКАЛА СВОЮ ЛЮДСЬКУ ГІДНІСТЬ

Пригадуємо нашим читачам, що в березні і квітні 1967 р. компартія Канади вислала в Україну спеціальну делегацію, яка мала б вивчити стан в Україні й установити, чи справді, як твердять "буржуазні" часописи, зокрема часописи "буржуазних українських націоналістів", Україна фактично колонія Росії, що російські комуністи, які диктують в компартії СРСР і в СРСР взагалі, взяли під ноги божка комунізму, Леніна, а фактично провадять політику російського шовінізму й імперіалізму.

Делегація виїхала не отак собі, а згідно ухвали пленуму ЦК компартії Канади в січні 1967 р.

У делегації було 6 осіб: 1 англієць, 1 жид, 4 українці. Склад делегації теж не випадковий — її склад, як мені це вдалося установити, відображав пропорційно національний склад компартії Канади. Як бачимо, українців у ній аж занадто великий відсоток. Очолював делегацію Тим Бак, найавторитетніша людина в компартії, англосакс, який був довгі роки лідером партії, у час формування делегації він (через свій похилий вік) був уже тільки її директором, а лідером став Каштан (жид).

Комуністи Канади, зокрема українці, чекали від звіту порятунку і чогось нового. Українські ж патріоти, знаючи добре "раболопну" вдачу українських комуністів, не сподівалися на щось нове й корисне для України, але теж уважно стежили за "рухом води" в затхлому російському імперському болоті.

Врешті, делегація повернулася до Канади. Звіт дуже повільно, і як можна здогадуватись, дуже важко опрацьовується. Врешті стало відомо, що звіт делегації розглядався на пленумі компартії Канади 16, 17 і 18 вересня 1967 р. А в пресі про це все анічирки! Врешті в офіційній компартії Канади "В'юпойнт" ч. 4 (за грудень 1967 р.) його опубліковано. В українському перекладі його подала комуністична газета "Життя і Слово" в числі за 1 січня 1968 року.

Отакі митарства пройшов цей звіт!

Українці Канади, і всіх інших країн світу, в тім числі й комуністи, були просто вражені: чудо з чудес! Небувале в історії комуністичного руху: канадські комуністи, попри все своє намагання зробити все можливе, щоб урятувати честь компартії СРСР, знайшли місце для якоїсь частини правди про фактично колоніальний стан в Україні, про жажливі вияви російського імперіалізму й шовінізму в Україні, відхід компартії СРСР від ленинських позицій у національному питанні і т. д. Отже, не було нічого дивного, що звітом зацікавилась не тільки українська преса, але він став предметом загальної уваги: про нього писала й англомовна та франкомовна преса, а також згадали й часописи різних етнічних груп, зокрема преса поневолених народів в СРСР.

Українська преса здебільшого лаяла звіт, хоч і відзначала його правдивість. Менша частина нашої преси поставилась прихильно до звіту, нама-

галась правильно оцінити його зміст і значення. Як бачимо тепер, саме ця частина найбільчіше вдарила по російському імперіалізму.

А в Україні — анічирки! Ніби звіту компартії Канади й не було ніколи. У цьому теж не було нічого нового: Москва завжди тримається тактики, що як є щось невідгідне їй, чого вона не може знищити, то вона "замовчує його аж до смерті".

Та от зовсім несподівано в комуністичній газеті "Життя і Слово" (Торонто, 22 вересня 1969 р.), коли вже всі й забули про цей звіт, появляється колективна відповідь державних діячів в Україні, з якими делегація мала зустріч, на звіт. Лист має довжелезну назву: "Центральному Комітетові Комуністичної партії Канади, членам делегації КП Канади, яка відвідала Україну в березні-квітні 1967 року". Підписали його 17 осіб державних і політичних діячів України, у тім числі президент Академії Наук Б. Патон, академіки С. Ямпольський, І. Білодід, І. Гуржій, Б. Бабій, директор Інституту марксизму-ленінізму С. Назаренко, голова Українського т-ва дружби та зв'язку з закордонними країнами В. Дмитрук письменники Ю. Смолич та О. Полторацький, міністри Ю. Даденков, П. Удовиченко, артисти П. Вірський, Є. Пономаренко, голови спеціальних комітетів при Раді Міністрів (на правах міністрів) — М. Скачко (радіо й телебачення), С. Іванов (кінематографія), М. Білогуров (преса), В. Єфременко (заст. міністра культури).

Крім того, листа ще підписали 11 осіб працівників науки, культури та громадських діячів Львівської та Івано-Франківської областей. Разом аж 28 осіб!

"Життя і Слово" перед цим листом видрукувало офіційного листа генерального секретаря компартії Канади В. Каштана від 11 серпня 1969 р. (чого досі не робило ніколи, мабуть дуже вже "припекло" і редакція хотіла показати читачам, що вона мусіла це зробити, бо її не просять, а "делікатно" пропонують це зробити: "Ми, отже, пропонуємо Вам, щоб Ви подумали про опублікування цього листа". Спробуй відмовитись.

Далі в листі сказано:

"Ми повинні сказати, що наш Крайовий Виконавчий Комітет погодився свого часу переглянути згаданий Звіт на черговому мітингу Центрального Комітету на початку жовтня. Тоді ми розглянемо всі відповідні матеріали, які мають відношення до справи, виключно з згаданим листом".

У чому ж обвинувачують 28 визначних комуністичних діячів з України канадську комуністичну делегацію?

Поперше, в тому, що делегація не дотримала обіцянки. У листі пишеться:

"...І нам, природно, було приємно почути слова подяки від членів делегації і їх заяву, що звіт делегації перед канадцами "допоможе змінити неправильні уявлення, які сьогодні ще є серед мільйонів з них, про умови життя на Україні і сприя-

мованість її економічного та культурного розвитку", і, отже, "сприятиме посиленню боротьби за дальше поліпшення відносин між Канадою і Радянським Союзом".

І ось звіт опубліковано. Він закінчується такими словами: "Досвід нашої делегації і уроки, які вони передають, повинні бути опубліковані якнайширше на мітингах, через пресу, інтерв'ю та всякими формами популяризації і інформації".

Проте відразу ж з'ясувалося, що до цього не доведеться докладати якихось особливих зусиль. З приводу звіту одностайно зчинили галас усі без винятку органи преси, що займають відверто антирадянську позицію. То не був голос обурення, як звичайно буває, коли слово беруть комуністи. Ні, то був голос схвалення! То був голос тих — на цьому слід наголосити, чия метою є отруєння клясової свідомості трудящих буржуазно-націоналістичним дурманом..."

На доказ цього твердження наводиться дві цитати — одна з "Українського Самостійника" (Німеччина), а друга з "Нових Днів". Ось це місце з листа:

"Сталося навіть так, що "Український самостійник" — буржуазно-націоналістичний журнал, чий політичний позиції і уподобання, здається, не потребують ніяких коментарів, у редакційній статті з приводу звіту заявив: "Коли мова йде про комуністів у Канаді, а зокрема про наших прогресистів, то треба сказати, що це в переважаючій більшості люди доброї волі, але однобічно і фальшиво зорієнтовані та інформовані. Було б несправедливим трактувати їх як ворогів... Ми готові шанувати та респектувати також комуністів українського роду в країнах по цей бік залізної завіси, оскільки вони одверто і наполегливо будуть змагатись за права нашого народу на повну свободу і державну незалежність. Вони є членами нашої національної спільноти і з ними треба вести діалог, а не лаяти та засуджувати, а переконувати"...

Інший журнал буржуазно-націоналістичного напрямку — "Нові Дні" — розцінив публікацію згаданого звіту як "факт великого історичного значення, особливо, як за прикладом Канади підуть і інші комуністичні партії вільного (тобто, звичайно, капіталістичного — Авт.) світу".

Чи ж могли у нас не викликати подиву такі нестримні дифірамби звітові з боку найлютіших ворогів комунізму? І в світлі цього хіба не мали ми підстав заявити в перших рядках свого листа, що звіт канадської делегації виявився документом дивовижним і сенсаційним?"

Отаке, як бачите! Хоч між "авторами" листа (беремо слово автори в лапки, бо вони ж його не писали, а лише підписували!) є вчені світової слави і люди чесні, але лист насправді не цікавиться правда чи неправда написана в звіті, а кому звіт сподобався: редакторові "Українського Самостійника" і редакторові "Нових Днів", "найлютішим ворогам комунізму?" То значить поганий звіт. Не говорю від імени моїх колег з "Українського Самостійника", але щодо себе, то скажу ще раз: на ваш комунізм я дивлюся зверху вниз! Мене ви ним не обдурите — ніякого комунізму у вас нема, є грабіжницький російський імперіялізм з держав-

но-капіталістичною системою господарства. І цей російський імперіялізм лише прикривається словом комунізм. Тому я сказав про звіт, що як слідом за компартією Канади підуть і інші комуністичні партії вільного світу, де вони таку можливість, можливість бути чесними людьми й комуністами одноразово, мають, то це матиме історичне значення, бо буде викрито маскування російського імперіялізму під комунізм. А раз так станеться, то російській імперії буде кінець і розв'яжуться всі проблеми світу. Бодай проблеми Європи будуть розв'язані на довгі роки.

Ви запевняєте, що ви стоїте на ленінських позиціях... Треба бути дуже відважним (не хочу говорити точніше!), щоб так заявляти. А от я певен, що ви не тільки не ленінці, а навіть і не сталінці. Ви — примітивні хрущовці. Не буду вас переконувати, що Хрущов винятково примітивна людина — це ви знаєте краще за мене. От він і вирішив "увійти в історію" і несподівано винайшов "советский народ". А ви Хрущова то усунули, бо знали, що він доведе вас "до ручки", а його "винахід" лишили. Ще й закріплюєте його. Дозвольте запитати: чи ви справді подуріли, чи тільки спримітизувалися до краю? Маю на увазі не тих, яким запропоновано підписати цього листа, а тих, що його написали. Там не полінуйтесь, і загляньте таки в твори Леніна чи прогляньте історію партії установах з'їздів і конференцій! Там ви всі люди з освітою, то чи личить мені вам читати лекції з соціології чи історії партії? А втім, як уже така скрута, то вишліть свою делегацію в Торонто і я вам улаштую тут семінар. Тільки привезіть з собою повну збірку творів Леніна, бо я її, на жаль, не маю, щоб я міг тикати вашими пальцями у відповідні сторінки...

Дозвольте зачитувати Леніна. Цитую в оригіналі, щоб ви не мали підстави обвинуватити мене, як ви пишете в листі, "буржуазного націоналіста" і "найлютішого ворога комунізму" в неправильному перекладі. У своїй праці "К вопросу о национальностях или об "автономизации" (стор. 24) Ленін пише:

"Я уже писал в своих произведениях по национальному вопросу, что нигде не годится абстрактная постановка вопроса о национализме вообще. Необходимо отличать национализм нации угнетающей и национализм нации угнетенной, национализм большой нации и национализм нации маленькой.

По отношению ко второму национализму почти всегда в исторической практике мы, националы большой нации, оказываемся виноватыми в безконечном количестве насилия, и даже больше того, — незаметно для себя совершаем безконечное количество насилий и оскорблений...

Поэтому интернационализм со стороны угнетающей или т. наз. "великой" нации (хотя великой только своими насилиями, великой только так, как велик держиморда) должен состоять не только в соблюдении нормального равенства наций, но и в таком неравенстве, которое возмещало бы со стороны нации угнетающей, нации большей, то неравенство, которое складывается в жизни фактически. Кто не понял этого, тот не понял действитель-

но пролетарського отношения к національному вопросу, тот остался, в сущности, на точке зрения мелкобуржуазной и поэтому не может не скатываться ежеминутно к буржуазной точке зрения".

А в другому місці ("В. І. Ленін про Україну", стор 670) Ленін говорить точніше й коротше:

"Російському великодержавному шовінізмові оголошую бій не на життя, а на смерть".

Але Ленін помер, а російський великодержавний шовінізм під покришкою "єдиного советского народа", на жаль, живе й досі. Доказ цього подаю вам на фоті етикетки купону жіночої блузки, виготовленої на фабриці ім. дружини Леніна Н. К. Крупської в с. Великі Сорочинці на Полтавщині. Ну, невже для побудови комунізму на цій фабриці треба вживати тільки російську мову, ображаючи цим не тільки українців, а й вашого Леніна?

Ці блузки продаються в "Українській книзі" в Торонті. Цю наліпку прислала мені одна читачка із США, яка виписала купон поштою, і пише: "Ударте, пане Волиняк, по російських шовіністах!"

Та не треба було мені його й слати аж із США — я сам купив там уже десятки сорочок та інших виробів з такими наліпками!

УССР

Министерство	Фабрика
местной	им. Н. К. Крупской
промышленности	с. В. Сорочинцы
Главное управление	Название изделия Купон
народных	блуза женская
художественных	Размер 44-46
промыслов	Артикул 304-0217-45
	№ рисунка 545-а
	№ зак наряд 62/01-1525

Таких речей делегація компартії Канади в Україні, звичайно, не бачила. А як і бачила, то промовчала. То за що ж ви її тепер бештаєте?

Уявіть собі, що був би сьогодні живий Ленін і я йому послав би оцю наліпку з купона, то думаете, що ви всі не полетіли б з партії? Ще й як! Отак від малого і аж до великого!

Не думайте, що Ленін мені такий милий. Ні. Він собі Ленін, а я собі Волиняк. Він (за його ж словами) патріот "нации угнетающей", а я патріот "нации угнетённой". Наші шляхи, як самі здорові бачите, різні. Та порівняно з вами він людина велика, культурна, розумна й чесна. Він найкращий говорив виразно те, чого він хотів. І намагався робити те, що говорив. Саме те, чого вам бракує. І якби були послужали Леніна й не передали влади Сталінові, то було б воно все по-іншому. По-перше не було б коло влади таких "маломерок", як ви. А може не було б сьогодні російського шовінізму аж... у Великих Сорочинцях...

Друге обвинувачення, яке кинуто в листі деле-

гації з Канади було те, що саме вона дала матеріал для "антикомуністичної" пропаганди "буржуазної преси". Ще через два місяці по опублікуванні звіту, мабуть, під тиском тієї ж Москви, ЦК компартії Канади виступив із заявою, якою мав намір відмежуватись від оцінок вільної демократичної преси. Та даймо слово авторам листа.

"Це перекручення, — заявляє ЦВК Компартії Канади, — особливо проявляється у фальшивому твердженні, що Комуністична партія Радянського Союзу відійшла від принципової лєнінської позиції по національному питанню і проводить політику русифікації". "Ті, що тепер пробують розгорнути антирадянську кампанію, — підкреслюється в заяві, — не матимуть в цьому успіху в обличчі великого поступу, досягнутого українським народом в матеріальній, мистецькій, культурній і науковій областях; в обличчі невтомної боротьби Радянського Союзу за світовий мир і дружбу між усіма народами".

Така заява, зрозуміло, сприймається нами з задоволенням. Вона підтверджує ще раз несумісність позиції Компартії Канади з антикомуністичною лінією бізнесменів від політики, ворогів справи робітничого класу, які використовують будь-який привід для брудних антисоціалістичних спекуляцій.

Все це так, товариші! Але будьмо до кінця щирими і запитаємо себе: чи не дав опублікований текст звіту делегації Компартії Канади підстав для фальсифікації фактів і роздування антирадянської кампанії? Чи є всі твердження звіту правильними і ми маємо справу лише із звичайними для буржуазного світу перекрученнями виступів комуністів?

На наш погляд, використання нашими ворогами у своїх цілях деяких оцінок, аргументів і тверджень, що їх ми знаходимо у звіті, не випадкове. Вони, ці оцінки і твердження, суперечать об'єктивному стану речей і дають підстави для адептів буржуазних поглядів в національному питанні галасувати про збіг їх точки зору на становище в Радянській Україні з поглядами делегації Компартії Канади".

Бачите, що їх найбільше турбує? "...що Комуністична партія Радянського Союзу **ВІДІЙШЛА** від принципової лєнінської позиції по національному питанню..."

А друге обвинувачення, що матеріали звіту делегації компартії Канади та оцінка ситуації в Україні були неправильні, вони повністю **збігаються** з поглядами "буржуазно-націоналістичної" преси, отже завинила у всіх цих неприємностях тільки делегація компартії Канади. З цього логічний висновок: відкиньте звіт!

Цікава в них логіка — не шукати істини, а відкиньте і все! Даймо приклад: якби, скажемо, делегація написала в звіті, що сонце в Україні сходить, як і в Канаді, теж уранці, а не пополудні, і "буржуазні націоналісти" погодилися б, що це правда, то комісія й те мала б відкликати, бо, мовляв, як "люті вороги комунізму" погодилися з комуністами, то ті комуністи зробили злочин. Формально виходить так, але автори листа, мабуть, таки не

знають Леніна, хоч і звуть себе ленінцями, який неустанно твердив: усе формально правильне не є по суті правильним. Ленін завжди був проти всякого догматизму й формалізму — він вимагав від членів партії мислення.

Ще одне обвинувачення роблять автори листа делегації. Ось воно:

“...Не можна ж бо, справді, після того, як були наведені переконливі приклади розквіту української культури, мистецтва, науки і техніки, сприйняття всерйоз таке, скажімо, повчальне твердження делегації: “Людей треба заохочувати говорити українською мовою, сприяти цьому і розвивати її в усіх ділянках життя в Україні. Не слід нав’язувати її силою людям, будуть вони українці, росіяни або іншого походження, але **ТРЕБА** **СТВОРИТИ** **КЛІМАТ** **ДЛЯ** **ЇЇ** **НАЙСВОБІДНІШОГО** **ПРОЦВІТАННЯ** **І** **ВЗАЄМНОГО** **РОЗВИТКУ** **З** **ІНШИМИ** **МОВАМИ** **І** **КУЛЬТУРАМИ.** (Підкреслення наше. — Авт.). Тільки тоді дух справжнього інтернаціоналізму буде існувати. Саме життя вирішить майбутнє української мови, як і всіх інших мов”.

Це твердження делегації (про “клімат” для розвитку української мови) викликало велике обурення авторів листа: і стилістична неохайність, і примітив, і нерозуміння Леніна, бо Ленін (на думку авторів листа) “ніколи не перебільшував значення цієї проблеми, вказуючи на її **підпорядковане** значення...” (всі підкреслення авторів листа).

Ви уявляєте тільки, як у живі очі брешуть автори листа? Щоб не бути обвинуваченим за грубість, то скажу по-вищорасовому: по-російському це зветься: “Врѣот, как сівий мерін”. У Леніна червоною ниткою проходить думка саме про створення цього “клімату”. Але він не обмежується самим “кліматом”, а вимагає створення **спеціального кодексу** для охорони національних мов. Дозвольте ж, сталінсько-хрущовсько-російсько-імперіялістичні “ленінці” процитувати вам Леніна:

“Надо ввести строжайшие правила относительно употребления национального языка в национальных республиках, входящих в наш Союз, и проверить эти правила особенно тщательно... Нет сомнения, что... будет проникать масса злоупотреблений **истинно русского свойства...** Тут потребуются детальный кодекс, который могут составить сколько-нибудь успешно только националы, живущие в данной республике”. (Ленин. К вопросу о национальностях или об “автономизации”, Москва, 1956, стор. 27. Усі підкреслення мої — П. Вол.).

Замість кодексу, який би охороняв національні мови, нації ліквідовано і створено “єдиний советский (вибачте, російський!) народ”. Ну, точно так, як у російській приказці: “Чик, чик і мальчик...” А тут — чик, чик і “советский народ”... Нащо морочити голову ленінським проектом якогось там кодексу? І в той же час мають відвагу звати себе ленінцями...

Як бачимо, у цих так званих ленінців на спині повиростали великі горби, наповнені царсько-сталінською отруйною рідиною. Вони заважають їм рухатись в напрямі правди. Є всі ознаки, що злоякісна пухлина сталінізму ушкодила їм також і мозок і вони не мають найменшої змоги мислити.

Лікування мусить бути рішуче і всебічне. Інакше — смерть неминуча. Питання лише часу: сьогодні? завтра? чи післязавтра?... Ясно одне: тримається ця брехлива система тільки під охороною танків і атомової зброї.

І от у тому ж комуністичному “Житті і Слові” від 3 листопада 1969 р. (довго чекати не довелося!) видрукувана цілком сподівана вістка, що звіт делегації компартії Канади відкликається. Передруковуємо її повністю.

ЦК КПК ВІДКЛИКАВ ЗВІТ ДЛЯ ДАЛЬШОЇ ДИСКУСІЇ

Центральний Комітет Комуністичної партії Канади, як повідомляє газета “Кенейдіян Трибюн”, постановив відкликати звіт партійної делегації, яка їздила на Україну весною 1967 року, і буде проводити над ним дальшу дискусію.

Текст резолюції, прийнятої ЦК КПК, говорить:

1. Центральний Комітет КПК відкликає як офіційний документ звіт партійної делегації на Україну.

2. Постановляє підприйняти ґрунтовний огляд звіту, включаючи дискусію про національне питання, з метою поглиблення нашого марксистсько-ленінського розуміння національного питання і пролетарського інтернаціоналізму, і зміцнення єдності партії.

3. Перестерігає проти будь-яких спроб повернути дискусію на особисті взаємні обвинувачення. Центральний Комітет цього не дозволить.

Як бачимо, наказ “з центру” дуже вплинув на “самостійну” компартію Канади. Вийшло традиційно по-російському: Відкрили Америку? А хто дозволив? “Закрийте Америку!” І крапка.

Та біда в тому, що ця “клята Америка”, себто в даному разі звіт делегації компартії Канади в Україну, не хоче закриватись. І не може. Бо як закрити звіт, який опублікований і коментований в сотнях тисяч примірників часописів різними мовами? Та й чи сотнями тисяч тільки, чи, може, і мільйонами примірників?

Треба бути винятково “розумним”, щоб пропонувати в даному випадкові “закрити Америку!”

Мені заперечать: не вдавай із себе грека, бож тут мова про те, щоб компартія Канади визнала, що звіт був неправильний, що пленум ЦК партії зробив помилку, що не “поконсультувався” з Москвою і зробив ухвалу про затвердження такого “дурного” звіту своєї ж делегації... Тоді це буде повторний матеріал не для оповідання чи повісти, а для великого політично-сатиричного роману про те, “Как офицерская вдова сама себя висекла” (“Висекла” — одлупцювала різками. Лупцювати різками — клясичний російський засіб перевиховання).

Виникає ще інше питання: а як же делегація компартії Канади в Україну на чолі зі своїм недавнім довголітнім вождем? Чи вона теж відкликає цей звіт, себто чи теж уподібнюється “офіцерській вдові”, що сама себе лупцює, чи тільки стає перед дзеркалом і... плює собі в обличчя?..

І що значить третій пункт ухвали ЦК компартії Канади, що ЦК “перестерігає проти будь-яких спроб повернути дискусію на особисті взаємні обвинувачення”?

Будьте певні — ніякої дискусії не буде, компартія Канади на чолі з п. Каштаном просто сподівається, що справа так непомітно й засохне. Але дискусія **мусить** відбутись. Українська преса **мусить** відновити в пам'яті читачів весь той звіт. І вплинути на англomовну й франкомовну пресу Канади, щоб вона цією справою теж зайнялася повторно.

Окупант опинився в дуже дурному становищі. Треба це використати.

Прошу читачів ще раз прочитати цей звіт і коментарі до нього в "Нових Днях" за місяці січень і лютий 1968 року (числа 216 і 217). Ви тоді ще раз переконаєтесь, що комуністам України й Канади миліший російський імперіалізм, ніж український народ, що їм миліший Сталін і російські царі, ніж Ленін, і що компартія Канади відкликала не звіт своєї делегації в Україну, а свою людську гідність. І честь.

Петро ВОЛИНЯК

ЮВІЛЕЙ ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО В УКРАЇНІ

У першій половині вересня ц. р. в Україні відбулися великі святкування 200-річного ювілею з дня народження зачинателя українського відродження і основника нової української літератури Івана Котляревського.

Треба признати, що святкування проведені винятково солідно, із справді державним розмахом. Це свідчить, що зростає українська сила, народ очує від сталінського терору, залікозує майже смертельні рани війни.

Відбуваються ювілейні збори, наукові сесії, театральні вистави, концерти тощо. За постановою Ради Міністрів УРСР присвоєно ім'я Івана Котляревського Харківському державному інституту мистецтва, Галяцькій культурно-освітній школі, Буській районній бібліотеці (Львівська область), Горошинському сільському будинкові культури Семенівського району Полтавської області.

В Києві ухвалено збудувати пам'ятника Іванові Котляревському.

На могилі поета в Полтаві відбувся мітинг, коло пам'ятника покладено сотні вінків.

На ювілейних зборах у Полтаві з голозною доповіддю виступив заступник Голови Ради міністрів УРСР Петро Тронько. Промова його була, звичайно, дуже "політична", але в ній нема прямих образ українському народові.

Інша справа на ювілейних зборах у Києві, в оперовому театрі ім. Шевченка. Головував на них відомий Олександр Корнійчук, який очолював республіканський ювілейний комітет. Він же й виголосив вступну промову, у якій договорився до того, що, зігнувшись у три погібелі, заявив:

"Дозвольте мені, товариші, від вас усіх висловити гарячі почуття вдячності Центральному Комітету Комуністичної партії Радянського Союзу й Раді Міністрів СРСР за створення Всесоюзного ювілейного комітету по вшануванню славного сина українського народу Івана Петровича Котляревського, творчість якого стала любимою й рідною всім братнім народам нашої великої Вітчизни і ввійшла в скарбницю світової літератури".

Виникає питання: за що ото аж така "рабoлeпная істіно русская" подяка? Хіба ж Україна не рівноправна частина СРСР, і вона не варта того? Як уже так захотілося цьому класичному вислужникові подякувати "родной партії і правительству", то взяв би й висловив би їм подяку (заднім числом,

звичайно!) за те, що вони ласкаво дозволили йому, Олександрові Корнійчукові б то, народитися на світ Божий і ціле своє свідоме життя плазувати перед Москвою... І такої подяки й вистачило б. До чого ж сюди чіпляти Україну й Котляревського? Фактично, висловлюючи подяку ЦК й Раді Міністрів у Москві за ювілей І. Котляревського, О. Корнійчук підтвердив не рівноправність України в СРСР, а її колоніальний стан. За дискредитацію Москви українці в цілому світі можуть висловити йому справді щирі подяку. І один з перших у цьому буду я: спасибі, Олександрє Євдокимовичу! Щире спасибі! Дискредитуйте Росію на кожному кроці, кричіть і далі на весь світ, що Україна колонія!

Не велику честь Україні приносить і доповідь члена-кореспондента Академії Наук УРСР, лауреата Сталінської (вибачте, Ленінської тепер уже премії!) Євгена Кирилюка. Доповідач із шкури злязав, щоб довести, що якби не "прогресивні" росіяни, то ми не мали б Івана Котляревського... Він, наприклад, говорить: "Хоч і були в історії спроби заперечувати використання Котляревським "Енеїди" Осіпова, але давно встановлений факт знайомства українського письменника з російським травестією". Підтверджені цього "знайомства" шанований академік не подає. Та припустімо, що він, Котляревський, її справді прочитав колись, то чи це значить, що завдяки Осіпову він написав свою повнокровну "Енеїду"? Адже сам Є. Кирилюк цитує слова Олександри Єфименко, яка написала про твір Котляревського: "...його "Енеїда" стосується до "Енеїди" Осіпова, як жива квітка — до жалюгідного ганчіряного зиробу".

І думаєте, що Є. Кирилюк не погоджується з Єфименковою? Навпаки! Він стверджує, що Осіпов не був ані прогресивним ані талановитим, як і його продовжувач Котельницький. Особливо на Котляревського, як твердить Є. Кирилюк, впливав "істіно русскій" з походження полтавчанин Василь Капніст, з яким Котляревський був навіть "особисто знайомий". Творчість Капніста "...надихана українською дійсністю: "Обуховка", "В пам'ять береста", а відома "Ода на рабство" була безпосереднім відгуком на закріпачення українського козацтва 1783 р. Так само з українською дійсністю пов'язана й сатирична комедія "Ябеда" (1798)..."

Та хоч і довів академік Є. Кирилюк знайомство

і вплив Капніста на молодого ще тоді Івана Котляревського, але робить з цього цілком несподіваний для академіка, але сподіваний для скаліченої режимом людини, висновок:

"Вільнодумні ідеї російських просвітителів, радшевців, а пізніше декабристів відіграли значну роль у формуванні світогляду й творчості Котляревського."

Ще на початку доповіді, Є. Кирилюк, характеризуючи ту страшну добу в історії України, каже: "Для відсічі французьким ордам Котляревський сформував 5-ий кіннотний козацький полк".

Спраді так було. Був тоді сформований не тільки той 5-ий полк з козаків. Та Є. Кирилюк мовчить про те, що ці частини формували українці з надією визволитись з опіки "старшого брата", а не тому, щоб ставити опір Наполеонові. Доповідач такою промовчав і те, що сталося з цими частинами після розгрому Наполеона, як тоді Росія повелася з ними...

Промовчано також у доповіді й те, що Іван Котляревський, хоробрий бойовий офіцер царської армії, побував і в боях проти Туреччини, побував і в Західній Європі і відти вернувся з підсиленням своїх справді прогресивних демократичних ідей.

І от Є. Кирилюк кидає отакі "перли", щоб тільки виявити свою "вірнопідданість". Він, щоправда, далі спростовує сам ці свої "наукові твердження", але, як кажуть, самострахується. І тоді постає питання: і нащо це? Таж дякувати Богові чоловік уже старий, ніхто його сьогодні розстрілювати вже не буде. Коли йому справді була небезпека й смертельна загроза на початку 30-их років, то й тоді він аж таких речей не робив, хоч і академіком тоді ще не був...

Точно так, як і Корнійчук — просто не може без підлабузництва жити і все.

За Корнійчуком і Кирилюком виходить, що Іван Котляревський був палким патріотом "спільної Батьківщини", себто російської імперії. Якби справді так було, то Енеєві запорожці мали б хіба співати день і ніч:

Славен, славен наш руській царь,
Господом-Богом нам дан..."

Або кричати в походах, як у Пушкіна: "Ура, ура, ура! Полки увіделі Петра..."

(Вибачте, цитую з пам'яті, то може що й не так!).

Але сам Є. Кирилюк стверджує: "Тому й Енеєві запорожці в своїх піснях

**Полтавську славили Шведчину
І неня як свою дитину
З двора провадила в поход..."**

Червоною ниткою крізь усю "Енеїду" (і "Наталку Полтавку"!)) проходить жаль за поневолення України, позбавлення українців власної держави, а разом з тим і волі, по всіх творах Великого Полтавця проходить ненависть до окупанта і погорда до своїх земляків-запорожців. Саме ці риси і зробили "Енеїду" безсмертним твором.

І горе тим академікам (справді, вибачте за вираз!), які намагаються зробити з Івана Котляревського вірнопідданого раба "царя і отечества".

Вони, ці академіки, забувають, що сьогодні СРСР, вибачте — Російською імперією, керують люди ро-

зумніші і вони аж такої фальсифікації від вас не вимагають.

Звичайно, І. Котляревський не був вузьким шовіністом — це людина гуманна, культурна, демократ, то він не мав органічної ненависті до всіх росіян — він, очевидно, шанував окремих поступових росіян, які були в минулому і є в сучасному. Але він протестував проти російського поневолення України, проти знищення її державності і рабського закріпачення її народу.

Колись в СРСР був поширений анекдот: Приїхав жид із районного містечка до Києва, пішов у зоологічний сад, побачив верблюда, довго дивився на нього, а тоді похитав головою і голосом повним жалю промовив: "Боже, Боже! І що ця радянська влада з бідним конем зробила!"

Сьогодні можна те саме сказати про О. Корнійчука і Є. Кирилюка...

На ювілейному вечорі в Києві були гості з усіх союзних республік, був і голова Всесоюзного ювілейного комітету Вадим Кожевніков. У жодному виступі їх усіх не було жодної образи нашій нації. Особливо цікаві виступи були закавказьких і азійських республік: у них відчувалася виняткова повага до України і людська гідність. Вони напевно теж усі комуністи, але якось Сталін їх не перетворив з нормальних коней на горбатих верблюдів, як академіків Корнійчука й Кирилюка.

16 вересня ц. р. у Москві в залі Великого театру СРСР теж відбувся великий Ювілейний вечір, присвячений Іванові Котляревському. На цьому вечорі була присутня вся партійна й урядова верхівка СРСР: Л. Брежнєв, А. Кириленко, К. Мазуров, М. Підгорний, Д. Полянський, О. Шелєпін, П. Демічєз, Д. Устінов, І. Капітонов, К. Катусєв, Ф. Кулаков, В. Пономарьов, М. Соломенцев.

У президії були члени Всесоюзного ювілейного комітету, відомі російські письменники, делегація з України на чолі з заступником голови Ради Міністрів УРСР П. Троньком, літератори з інших республік та інші.

Урочистий вечір відкрив голова Всесоюзного ювілейного комітету, згадуваний уже вище В. Кожевніков. Його промова була багато гіднішою від промови О. Корнійчука в Києві.

Доповідь про Івана Котляревського прочитав голова Спілки письменників України лавреат Ленінської премії Олесь Гончар. Наші читачі мали нагоду познайомитись з нею в попередньому числі, бо його стаття "Великий полтавець" написана на основі тієї доповіді.

Промовляли ще визначніші російські письменники, народний поет Білорусії Максим Танк, письменники з інших республік.

Вечір закінчився великим концертом, у якому взяли участь українські й російські артисти.

Сцена була вдекорована великим портретом І. Котляревського, прикрашеним живими квітами.

Ювілей Івана Котляревського в цілому СРСР, а особливо в Україні, відбуто несподівано урочисто, можна сказати навіть пишню, дуже якісно й солідно. Він непомітно набрав ширшого значення, перетворився у своєрідну політичну демонстрацію.

Аж дивно. Але й добре, хоч і не зовсім зрозуміло ще.

НЕ СОТВОРИ СОБІ КУМИРА!

Стаття Юрія Солов'я в "Новому Шляху" ч. 40, 41, 1969 р. під виразним наголовком **"Бути сучасним — щось означає"** трактує проблеми мистецтва, зокрема літератури. Ми завжди були тої думки, що на формування духового обличчя — так окремої людини, як і цілого суспільства — найбільший вплив з-поміж усіх мистецьких галузей має саме література, красне письменство. Тим то можна лише радіти, що в обговоренні проблем літератури беруть участь не тільки літератори, а й мистці інших галузей, а то й звичайні громадяни. Щоправда, чемність і скромність обов'язують у цій випадку (тобто коли пише не фахівець даної галузі) не ставати в позу ментора, бо така поза увипуклює авторський дилетантизм.

Юрій Соловей — автор відважний: він зовсім не подбав про те, щоб бодай головні твердження його статті "мали голову і ноги", тобто були як слід спрецизовані. Він, напр., раз-у-раз наголошує, що мистець мусить бути сучасним. А що це означає? Хіба **сучасність** у мистецькому — та й взагалі в культурному — житті можна звести до якогось одного ідейно-мистецького знаменника, одного напрямку чи стилю? Ясно, що ні. Завжди були і є нині традиціоналісти і новатори (а серед них і чимало "новаторів" у лапках), визнаючи й послідовники реалізму і, навпаки, романтизму, нарешті сюрреалісти, абстракціоністи тощо.

Правда, прочитавши статтю Ю. Солов'я, бачимо, що **сучасними** він вважає тільки мистців-новаторів, а іншим місця в сучасності не дає. Але це має точнісінько стільки рації, скільки її має імперативний поклик Щедрінського героя: "Закриє Америку!"

Стовпами "новаторства" в українській еміграційній літературі Ю. Соловей вважає двох авторів "оригінальної поезії і прози, що твориться на базі справжньої творчої філософії", а саме: Юрія Тарнавського і Емму Андієвську. Дуже шкода, що Ю. Соловей тут же не вияснює ближче — що це за "справжня творча філософія", зокрема — як її знайти і зформулювати на основі такого капітального безглуздя як "Крива базарів Страшного суду" Андієвської та "Еспанія без Еспанії" Ю. Тарнавського. Ю. Солов'єві вільно безглуздість вважати новаторством, але цим він робить справжнім мистцям-новаторам дуже кепську прислугу.

А взагалі "новаторський", "модерний" — це ж ніяке дійсне поцінування справді мистецьких творів. Якби слова могли без волі мовлянина заговорити, то ці слова-терміни неодмінно протестували б проти такого частого недуживання ними.

Опонуєчи нам (див. нашу статтю "Від бочки Діогена до творчості "Нью-йоркської Групи" ("НШ" ч. 26 і ч. 28 ц. р.), Юрій Соловей і до проблеми **"батьки й діти"**, старші і молодь підходить з "новаторською відвагою", стаючи рішуче по боці "дітей". Чому? Де підстава? Юрій Соловей її подає: батьки і взагалі старші є "власниками збанкрутованої мудрости", які, мовляв, вдоватку ще й

не виявляють розуміння і охоти себе "підремонтувати". Отож годі від них чогось путнього сподіватись.

Натомість молодь — не обтяжена пересудами та забобонами, до того ж куди більш ідеалістична за своїх батьків, здебільша замотеличених візією "зелених". Звідси, мовляв, ясно, що шлях суспільного розвитку — в руках молоді, вона його визначає і унапрямяє. Жереб старших — слухняно плентатися за молоддю, респектуючи її нахили й забаганки. У всякому разі старші мусять повсякчас достосовуватися до жадань молоді, бо тільки таким чином можна зліквідувати чи бодай зменшити **провалля**, що є сьогодні поміж батьками і дітьми. І впарі з цим здобудеться як не респект, то бодай толеранцію "дітей", молоді до старших, щоб — як пише п. Соловей — "молодь не мусіла своїх батьків встидатися..."

Цю, з дозволу сказавши, "філософію" наш опонент, очевидно, вважає "незбанкрутованою мудрістю". А по-нашому — це просто звичайнісіньке підлабузництво до молоді. А чи ж хто заперечить, що підлабузництво є одна з найбрудніших і розкладницьких категорій людської поведінки? Проповідь якоїсь "безпомилковості молоді" — на противагу "пойнятого пересудами і забобонами" старшого громадянства — це хоч і не дуже "нове новаторство", а проте в такій оголено-цинічній формі на українському ґрунті виступає чи не вперше.

Багату і многогранну сучасність мистецької діяльності Ю. Соловей намагається втиснути в Прокрустове ложе специфічного "новаторства", наставленого діяти на людину "методом шоку, психологічного струсу" (вислів із статті Ю. Солов'я). Метод також не новенький, бо практикований футуристами на Заході і в Росії вже яких 70-80 років тому і відомий як "епатація буржуазно-міщанської естетики і моралі".

Розпатлані й неголені, в чудернацьких жовтих

Увага!

Увага!

ТОРОНТО й ГАМІЛЬТОН

• **Безплатно чистимо печі (форнеси)** •

Даємо **безплатну цілорічну обслу́гу печей** нашим відборцям опалової оливи.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ!

DNIPRO FUEL OIL LTD.

TORONTO — 2174 Dundas St. West

Тел.: вдень і вночі — 537-2169

DNIPRO FUEL OIL LTD.

HAMILTON — 905 Barton St. East

Тел.: вдень і вночі — 549-9634

кофтах або коцах-“накидках” з начепленими на себе придорожними будяками замість квітів, футуристи гасали вулицями міст, намагаючись перешкоджати нормальному рухові і спричиняти тут і там скандали і замішання. Така була їх звичайна практика. А в теорії футуристи вважали себе “лівими з лівих”, “новаторами з п'ят до голови”, носіями мистецтва і взагалі культури майбутнього (звідси походить, від латинського слова **футурум** — “**майбутність**” сама їхня назва). Саме для них — мистецтва й культури майбутнього — футуристи (за їх словами) “розчищали путь”, відкидаючи геть усі дотеперішні мистецькі надбання.

Треба сказати, що комуністи (вони тоді ще не були при владі, а лише готувалися її захопити) перші зорієнтувалися — яку велику користь для себе можна витиснути з футуристів, як із фанатиків заперечення і розкладу суспільно-державного ладу. Зате діпнявши свого, комуністи без жадних церемоній розправилися з футуристами та анархістами.

Те саме бачимо й сьогодні: щоб розхитати і зруйнувати суспільний лад у ще вільних країнах Заходу і цим самим промостити собі шлях до власної диктатури, комуністи (однаково — чи з-під стягу Москви чи Мао Цзе-дунa) повною парою — і в пресі і грішми підтримують усіх заколотників, руйників існуючого ладу, — аж доки не вхоплять кермо влади в свої руки. А тоді кожен інакодумець — “ворог народу” і підлягає знищенню!

І треба бути дуже наївним, щоб не бачити, що дійсна небезпека для вільної творчості скрізь — і в Америці зокрема й особливо — суне сьогодні від різних “найлівіших” і “найгуманніших” “демократичних акцій” та трубадурів пацифізму (які, розуміється, всі великі новатори й апологети молоді!).

Хтось може сказати: ну, це вже заїхав далеко! А ми скажемо: Ні, бо якби наша інтелігенція в 1917-19 рр. менше була респектувала носіїв “найлівіших” та “найгуманніших” гасел та закликів, а більше авторитет і дисципліну, то могла б урятувати наш край від руїни і рабства.

З препарованої під “лівим кутом бачення” “сучасності” і кудого новаторства наших “модерністів” **Юрій Соловей зробив собі кумира**. Вважаючи (до речі, зовсім безпідставно, чого доказом є хоч би “Зозулька”), що вся наша молодь тужить за “новаторами-модерністами”, п. Соловей закликає також батьків “усучаснитися”, орієнтуючись на молодь.

Само собою, щоб полегшити собі процес “усучаснення”, ми мусимо читати й перечитувати “твори” Е. Андіївської і Ю. Тарнавського: в них бо Юрій Соловей знайшов “ідеї, що можуть стати наріжним каменем нової сторінки в нашій культурі”.

Ми, однак, певні, що Боже милосердя не захоче нас погубити і своєю силою відверне цю явну загрозу.

В. ДОРОШ

МОЛОДА ЗМІНА НА СТАРТІ

Дедалі, поруч протилежних прикладів, множаться відрадні факти, що народжена на чужині українська молодь стає надійною зміною для своїх батьків. Українські поселенці привезли з батьківщини дорогоцінну духову спадщину, яку вони на чужині побожно оберігали та плекали, а згодом передали своїм синам та дочкам. І ось сьогодні можна з радістю відзначити ще один приклад, що ця українська спадщина перейшла у добрі молоді руки.

Нещодавно в Торонті заснувалася організація під назвою “Українська спадщина”. Її створили молоді українці, які тількищо закінчили університеську освіту й почали працювати в новонабутих професіях. До управи були обрані: Ірина Малицька (голова), Роман Мельник, Богдан Дзерович, Михайло Кондрацький і Богдан Онищук. До почесного протекторату ввійшли: архієпископ Української Православної Церкви Михайл, єпископ Української Католицької Церкви Ісидор, сенатор Павло Юзик, контролер міста Торонто Маргарет Кемпбел та інші. У своїй програмовій заяві “Українська спадщина” ставить собі завдання всіляко скріплювати серед чужинців та наших іншомовних співгромадян зацікавлення українською історією та культурою. І треба признати, що вже перший крок

на шляху до цієї мети став чималим успіхом новоствореної установи.

У Торонті є замок-музей — Каса-Лома. Це не абияка туристична атракція, бо — як показує статистика — принаймні пів мільйона туристів зусібіч американського континенту відвідує влітку Каса-Лому. І ось наші молоді ентузіясти домоглися влаштувати саме в цьому багатолюдному замку постійну виставку під назвою “Українці в Канаді”. Мета виставки: інформувати чужинців про історію та культуру українського народу, зокрема ж тієї його частини, яка опинилася в Канаді. Згідно з умовою, виставка триватиме кілька років, упродовж яких гіді Каса-Ломи показуватимуть її туристам та даватимуть потрібні пояснення.

Молодих завзятців охоче підтримала вся українська громада в Торонті. І так дружнім зусиллям створено висококультурний показ, який викликає в чужинецького глядача признання й пошану до українців. Уже сам вхід до приміщень виставки настроює вас прихильно: на вхідній стіні великий у повен зріст фотопортрет молоденької гуцулки, яка зустрічає вас щирою привітною усмішкою. Як же це відмінно, аніж, наприклад, галерея похмурих орденоносних вождів, а чи нав'язлива бутафорія прапорів, гербів, емблем та гармат! Як же

це, справді, відмінно: простіше, тепліше і... людяніше.

Перша зала виставки починається манекенами людських постатей, які символізують окремі етапи історії України. Ось постать святої Ольги, що представляє княжу добу. Цей манекен виконали жінки з Ліги Визволення України. Коштовний одяг княгині з численними мистецькими прикрасами, викінченими до найдрібніших деталей, свідчить про справжній пієтизм до великої володарки України. Потрудилися жінки, спасибі їм, так що їхня княгиня таки найкраща з усіх фігур. Услід їй чергуються постаті запорожця (козацька доба), Шевченка (доба культурного відродження) і січового стрільця (доба відновлення державності 1918 р.). Продовження цієї панорами творять портрети наших історичних постатей: Володимира Великого, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Лесі Українки, Івана Франка, Симона Петлюри та інших.

Незабутнє враження залишають світлини з життя українських піонерів у Канаді. Позичені з канадських державних архівів і відповідно побільшені фотографії показують різні картини з життя й побуту перших наших імігрантів. Серед них на почесному місці портрети українських селян Івана Пилипова і Василя Єлиняка що прибули до Канади в 1891-му році.

Чимало уваги присвячено українському церковному будівництву й релігійному мистецтву в Канаді. Архітектурні зразки церков, православних і католицьких, деякі у стародавньому стилі, інші ж у модерному, але із збереженням національних ознак, репродукції розмалювання церков, Євангеліє в дорожочинній оправі, єпископська митра, велика літографія київської святої Софії та інші церковні експонати — усе це вказує на глибоку релігійність канадських українців.

Центральне місце на виставці займає плястична кольорова карта України — у формі горизонтальної площі великих розмірів (займає всю середину другої зали). Над нею жіночі ляльки в народних одягах з різних областей України.

Дбайливо підготовано статистичний відділ виставки. Звичайно статистика не притягає уваги відвідувачів. Але тут навпаки: за допомогою модерних кольорових діаграм та кубів, дотепно сконструйованих, показано наглядно й цікаво досягнення канадських українців у різних ділянках їхнього життя. У Канаді проживає тепер приблизно пів мільйона українців, що становить два з половиною відсотки всього населення країни. Відсоток порівняно невеликий, але історичний вклад українців у життя Канади незмірно більший. Згадати б тільки для прикладу, що в Канаді друкується 35 газет і журналів українською мовою (не рахуючи численних книжок, тиражі яких іноді перевищують тиражі в Україні) або те, що досі в Канаді з українського роду вийшло 63 провінційних і 13 федеральних парламентаристів, три сенатори, кілька міністрів та багато інших визначних діячів.

Показано теж різні зразки народного мистецтва, як ось писанки, вишивки, різьбу, кераміку, одяг тощо. Особливу увагу звертають писанки (збірка Дарії Онищук) і народні одяги (виконані жінками з Української Православної Громади). Треба з при-

знанням підкреслити, що організатори виставки не спокусилися перевантажити показ, а зуміли зберегти естетичний принцип ощадності місця й кількості. А то ж буває іноді, що коли вже вишивки чи глечики, то їх напхом напхано стільки, що розгледіти ніяк. Тут же експонатів з кожної ділянки небагато, зате ж їхня якість — щонайкраща. Те саме можна сказати і про написи-пояснення (автор Р. Мельник). Вони лаконічні, але змістовні. Наприклад, відділ визвольних змагань озаголовлено одним словом: Інdependence! (Незалежність!). А далі лише кілька речень про проголошення державності 4-им Універсалом і про трагічну боротьбу за втримання цієї державності. Така лапідарність дуже доречна, турист бо не хоче читати довжелезних написів.

Звичайно, як і всяке людське діло, виставка не без помилок. Однак вона триватиме кілька років, тож можна недоліки виправити. І тому організаторам потрібна критика виставки, але критика доброзичлива, конструктивна. На жаль, такої критики вони досі майже не мали. Найбільше їм попалося за карту України, конкретно за те, що вони виставили теперішню політичну карту України, а не етнографічну. Ніде правди діти, це й справді недолік. Але погляньмо, як критикували цей недолік деякі наші газети. Ось у "Свободі" молодим організаторам закинено майже національну зраду:

"Молоді українські професіоналісти не повинні йти проти схвалених КУКом, ООЛ і УККА резолюцій про те, що українські землі, які тепер знаходяться під комуністичною Польщею, є інтегральною частиною України".

"Організація Оборони Лемківщини рішуче протестує проти вживання таких мап для того, щоб виховувати-навчати на них нашу молодь або "інформувати" чужинецький світ про Україну".

("Свобода", ч. 156, 1969).

Такі "рішучі протести" і таке патріотичне ризороздирання тут ні до кого й ні до чого. Організатори виставки напевно і не думали "йти проти резолюцій КУК, ООЛ і УККА", а може й не знали тих резолюцій. Бо кому ж утімки всі ті резолюції? Адже згадані установи ухвалили вже тисячі резолюцій. Тут попросту трапилась звичайна помилка, і немає жодної підстави роздувати її до державних масштабів. Ця каса-ломівська карта напевно не стане прецедентом, на який покликатиметься майбутня міжнародна конференція, що вирішуватиме питання державної приналежності Лемківщини. А втім, як згадано, недоліки й помилки можна ще виправити. Чому б, наприклад, торонтська Організація Оборони Лемківщини не уфундувала нової карти України? Адже всі експонати були виготовлені чи уфундовані якоюсь установою чи особою. Це був би шляхетний вклад ООЛ у загальне діло, і це була б найуспішніша оборона Лемківщини від зрадницьких зазіхань управи "Української спадщини", яка бач змовилась підступно продати Лемківщину полякам.

Але, коли ще можна зрозуміти (не виправдати!) наших лемків, то такі ніяк не можна зрозуміти "Гомону України" — з такими бо сміхотворними претенсіями виступає ця газета*). Вимагає не тіль-

ки "подати етнографічні границі", але й "зрізничкувати**") їх дещо регіонально". А далі "Томін" бідається, що "над малою Україною повинні висіти українські воєнні прапори", ремствує, що не показано... історичних кордонів України. Як бачимо, вимоги зростають швидко. Чого доброго, від організаторів виставки незабаром схотять іще й фізичної, кліматичної, хліборобської, індустріальної, діалектологічної, релігійної та інших карт України. Однак, якби навіть погодитися, що ці історичні кордони для чогось потрібні, то як здійснити цю вимогу? Щоправда, з кордонами наших давніших держав мороки немає — їх можна знайти в кожному підручнику географії України. Але як з кордонами держави 1941 року? Їх же не подано навіть у творі Я. Стецька "30 червня 1941 р.". А коли сам прем'єр-міністрів не знає кордонів своєї держави, то вимагати цього від учорашніх студентів було б, погодьтеся, трішки несправедливо.

Батожить "Томін" і написи-пояснення, заявляючи авторитетно, що "виставка — це не книжка. Інформації повинні йти візуальним способом, а не написами, які супроводжують експонати". Виходить, написи треба викинути, а чужинці (бо це ж для них виставка) нехай догадуються самі візуальним способом, яку княгиню Ольгу їм показано: українську чи російську?

Деякі вислови в "Томоні" цілком незрозумілі, як, наприклад, закид, що естетика і маєстат постаті Ольги "дістали в очах глядача скок вниз до інших постатей". Справді, варто нагородити до смертною передплатою "Томону України" того розумника, що зуміє пояснити, якою мовою це написано і який скок в очах читача дістане гомонівський критик.

Можна б продовжувати оцей реєстр критичних курйозів, але... чи варто? Адже це про таких "критиків" писав колись Гоголь у своїх "Мертвих душах":

"Ще впаде обвинувачення від так званих патріотів, що спокійно сидять по кутках і складають собі капітальці, влаштовуючи долю свою коштом інших, але, як тільки трапляється щонебудь, на їхню думку, образливе для вітчизни, вони вибіжать з усіх кутків, як павуки, побачивши, що заплуталась у павутинні муха, і зразу здійсмають крики: — Та чи добре виводити це на світ, розголошувати про це? Що скажуть чужинці?"

На щастя, така "критика" не знеохочує наших молодих завзятців. Навпаки, вони і далі наполегливо працюють над виставкою. Вона буде доповнена новими експонатами. І так манекен запорожця буде заступлений постаттю гетьмана Мазепи, а гіпсове погруддя Шевченка замінить бронзовим моделю пам'ятника Шевченкові у Вашингтоні. Та найважливіше: організаторам поталанило одержати від дирекції Каса-Ломи ще одну суміжну залу, де буде влаштована постійна виставка українського малярства, скульптури, графіки та книжки. Це, безперечно, підвищить рівень виставки. Але воно підвищить і кошти. У зв'язку з цим до речі буде згадати, що кошти виставки (крім майбутньої розбудови) сягають 15 тисяч доларів. З того тільки

половину покрили пожертви громадян та установ (м. ін., Ківаніс Клаб пожертвував 1.200 дол.). А друга половина "висить". Будемо ж надіятися, що наша громада підтримає справу також і фінансово, бо це справа така, що її підтримати варто.

Підсумовуючи, враження від виставки можна окреслити словами нашого відомого приятеля Клеренса Меннінга, що їх знаходимо як мотто на одному з виставових друків. Ось що пише професор Меннінг про українців:

"Їхня національна окремішність ясніє чітко, не зважаючи на зусилля завойовника привласнити собі їхнє минуле, заперечити їхнє сучасне і змінити їхнє майбутнє".

Наприкінці хочеться згадати про останній експонат, тим паче що він, мабуть, найбільш зворушливий з усіх: біля виходу у заскленому стенді — бандура. Над нею напис — уривок з пісні, яку склали англійською мовою українські поселенці у степових провінціях Канади:

"Моя мати спочиває у могилі у рідному краю, Але її пісні і далі лунають з моїх уст".

*) "Томін України", ч. 35, 1969.

**) Зрізничкувати (поль.) — розрізнити.

ХУДОЖНИКИ — КОТЛЯРЕВСЬКОМУ

Нижче передруковуємо з "Культури і Життя" (Київ, 11 вересня 1969 р.) рецензію на мистецьку виставку (скульптура, малярство, графіка) в Києві, щоб читачі уявляли, яку увагу віддано ювілеєві Івана Котляревського буквально в усіх ділянках мистецтва.

Серед багатьох ювілейних художніх виставок, які вже відбулись або готуються до відкриття, невелика за обсягом виставка, присвячена 200-річчю з дня народження І. П. Котляревського, залишить помітний слід у нашому мистецтві. Вона створена з щирою любов'ю до великого письменника і позначена високим рівнем художньої майстерності.

Передусім радує поява кількох дуже хороших портретів письменника: це скульптурні роботи Г. Кальченко та І. Гончара, живописні — Л. Каштелянчука та В. Небожатка. Жоден з них не повторює відомих портретів М. Башилова чи О. Сластьона, кожен по-своєму розкриває духовий світ автора всесвітньовідомих "Енеїди" і "Наталки Полтавки".

Портрет роботи І. Гончара, вирізьблений з білого мармуру, вражає вишуканістю ліній, красою пропорцій. Художник підкреслює високу культуру поета і мислителя, благородство і чистоту його почуттів. У пам'яті спливають чудесні роботи Гончара, присвячені Т. Г. Шевченкові. Портрет Котляревського створений в тому ж ключі. Перед нами — людина високоосвічена, передова для своєї епохи, яка, за словами Т. Г. Шевченка, "любит все благородное, в каком бы образе оно не являлось" і глибоко ненавидить пошлість чи людську підлоту. Робота Г. Кальченко дещо несподівана за трактуванням і манерою виконання, позбавленою звичної вишуканості. Обличчя, ліплене немов з живої

моделі, передає риси людини, заглибленої в думки. Це — простий, немолодий уже чоловік, навчений життям, філософ, що роздумує над долею свого народу. І тільки руки з тонкими пальцями підкреслюють його аристократичність. Мені лише здається, що в поставі рук слід було уникнути відчуття втоми, млявості, невластивих енергійній вдачі письменника.

Портрет роботи Л. Каштелянчука навіяний скоріше Наталчиними піснями, ніж Енесвим лицарством. Це дуже ніжний, поетичний образ, внутрішньо піднесений, романтичний.

Портрет роботи В. Небожатка присвячений пізнішим рокам життя поета. Перед нами вже не захоплений соняк, а людина, сповнена життєвої мудрості. Щось урочисте відчувається в її постаті, велика внутрішня сила випромінюється з погляду її очей.

Цікаво задумана і вирішена картина Г. Боні "Застріпачення". На передньому плані — згорблена постать селянина, закутого в кайдани. Над нею зловісною примарою — жандарм на чорному коні, — страшний символ тодішньої царської Росії. Художник гострих драматичних зіткнень і на цей раз побудував картину на кольорових контрастах, в узагальнених формах. (Варто було б тільки кайдани змалювати важчими. Блакитний колір робить їх невагомими).

Певний поспіх відчувається в цікавій картині Г. Росоцького "Наталка і Петро". Фон із зелених яблук тут дещо не узгоджується з персонажами, змалюваними в теплій гамі. Примітна картина В. Кравченка "Еней". Вона значно виграла б, якби художник вирішив її в більш соковитих фарбах.

Мальовничу Полтавщина представлена пейзажами С. Шишка, Ю. Злидня, О. Максименка, Е. Овсяниксвої, В. Колесника, В. Непийпива, В. Чегодара. Але, мабуть, найкращий з них — Я. Мацієвської, дуже красивий, поетичний. Не залишає байдужими і серія пейзажів М. Глушченка, виконаних фламандським майстром, яскравих, дзвінких.

Високою майстерністю позначені роботи графіків. Палітра їх надзвичайно багата. Цікаво простежити, як кожного разу по-новому прочитують твори І. П. Котляревського митці різних поколінь, йдучи завжди невторованими стежками, знаходячи нові й нові зображувальні засоби, співзвучні яскравим образам безсмертних творів поета. На виставці — славнозвісні ілюстрації до "Енеїди", створені ще в 30-их роках І. Іжакевичем та Ф. Ковалевським. Роботи М. Дерев'яни, що давно увійшли в скарбницю сучасного графічного мистецтва, ілюстрації до ювілейних видань "Енеїди" А. Базилевича та О. Данченка, що дістали високе визнання громадськості. Поруч з ними хочеться відзначити ліногравюри В. Перевальського, дуже своєрідні, майстерно закомпоновані, пройняті духом українського фольклору. Ці якості особливо впадають в око при порівнянні з гравюрами О. Фисюна, також майстерно виконаними, але позбавленими поетичності, де композиція здається лише формальним прийомом.

Серед плакатів виділяється робота Ф. Глушчука "І. П. Котляревський".

З великим смаком зроблений ювілейний килим

львів'яночку С. Шабатурою. Барвистий, сучасний, витриманий в народних традиціях, він є справжньою окрасою виставки.

З найрізноманітнішими роботами виступають майстри прикладного і декоративного мистецтва. Дуже гарні декоративні панно Л. Миронової в стилі народного лубка, декоративні тарілки опішнянського художника П. Ганджі, киянки А. Начарян, львів'янина В. Горбалюка, керамічні берельєфи І. Коломієць, вироби з фарфору, ковані з металу, різьблені з дерева.

**

Виставка розташована у верхніх залах Державного музею українського образотворчого мистецтва. На її відкриття 8 вересня зібрались художники, мистецтвознавці, літератори, численні шанувальники творчості великого поета. З короткою промовою до присутніх звернувся член Республіканського ювілейного комітету по відзначенню 200-річчя з дня народження І. П. Котляревського перший заступник голови правління Спілки художників України С. Шишко.

Про високі заслуги видатного письменника перед своїм народом, про його вагомий внесок у скарбницю духовних набутків братніх народів Радянського Союзу говорили у своїх виступах голова Всесоюзного ювілейного комітету по відзначенню 200-річчя з дня народження І. П. Котляревського, секретар правління Спілки письменників СРСР В. Кожевников, голова правління Київської організації Спілки письменників України В. Козаченко, письменник О. Ільченко.

Чудесним заспівом до виставки був виступ актора Львівського театру імені М. Заньковецької С. Максимчука, який прочитав уривок з "Енеїди".

Ол. ПОДЧЕКАЄВ

ХОЧЕТЕ КУПИТИ АБО ПРОДАТИ

ГОТЕЛЬ,

ФАРМУ,

ДІМ,

ПІДПРИЄМСТВО,

то звертайтеся з повним довір'ям

до

УКРАЇНСЬКОЇ ФІРМИ

W. WALTER HRYNYUK

REAL ESTATE BROCKER

726 QUEEN ST. W., TORONTO 3, ONTARIO

ТЕЛЕФОНИ:

Контора: 363-5316 і 363-5317

Мешкання: 364-3846

Розповідає народний календар

ЛИСТОПАД

Останній місяць осені — пора заповзятого наступу чорнобожичів на тепло. Все, що боїться холоду, покидає наші краї, бо оце має вдертися Зима. Холодно буде Матері-Землі. Листопад з Гайовиками та Лісовиками строкатою листяною ковдрою прикрили Землю від Морозів.

Тимчасом зелено ще стеляться озимини. Посіяний восени хліб є запорукою майбутнього урожаю, хоча буває й так, що "після сівби нема ні хліба, ні муки". Ця лиха приказка долетіла до нас як відгомін тих часів, коли неурожайні літа горем і голодом били по родинях хліборобів. Засівав господар поле, а там, диви, — холодна, го-лодна зима...

В урожайний рік початок Листопаду припадав на щедрі весілля. До самого Дмитра (8 листопада) хлопці сватались до дівчат. "До Дмитра дівка хитра, а по Дмитрі хоч комин витри", — жартували хлопці над дівчатами, які перебирали, хитрували, а потім залишались дівувати ще на цілий рік, — а то вже загроза вічної самотності... Тепер уже не підеш на вечорниці, на гуляння, де всі попаровані, закохані...

Настають холоди, тумани й мжичка огортають землю, нічні морози частіше нишпорять по закутках — виганяють тепло, щоб Зима могла вільно прийти на наші землі. Тікають від холодів діти Водяного. Повела весь свій виводок Змія-цариця до вирію. Та не кожна змія попаде до раю. Ті, що вкусили людину чи тварину, залишаються на землі гинути від лютих морозів, смерті голодною смертю.

Те ж саме чекає на Мавок. Лоскотарок чи Нав, що завдали людям горя. Не зможе пірнути Мавка в воду, щоб потрапити до раю, вода тепер для неї така ж перешкода, як і для простих людей. Не сховається вона в своєму дереві — взимку воно не зігріє холодної душі Мавки. А кара за ці справи страшна... Стане Мавка билиною в полі, чи квіткою в лузі, розквітне Нава білою квіткою латаття в тихій заводі, чи плаватиме беззахисною рибчиною в бистрині річки; стане Лоскотарка пшеничною стеблиною, яку жатимуть серпами, молотитимуть ціпами, молотимуть жорнами, пектимуть вогнем, — і все то за те, щоб вони ніколи не чинили зла.

Було колись — привільно жилося і Мавкам, і Нава́м, доки зігрівав їх Місяченько. Місяць давав стільки тепла, що не було чого робити на наших землях ні Морозку, ні Зимі. Вічне літо могло б так і стояти над землею, аби не примхи Погоди та всілякі пригоди. Не знали б дороги до нас північні володарі, водили б веселі танки Мавки й Нава́мі місячними ночами, віншуючи в піснях свого доброго покровителя. Та зустрілася якось Місяченькові Вечірня Зоря, одна із дочок Злати-баби. Місяць, звісна річ, покохав дівчину. Віддав їй усе тепло свого палкого серця. Хто зна, що було б від того шлюбу, аби не Чорнобог. Показав Чорнобог своєму войовничому си-

нозі Туру Вечірню Зорю і чорнобожич теж закохався в дівчину.

Тільки-но повноликий молодець пригорнувся до своєї нареченої, як на нього напав злий Тур. Почалася боротьба між ясным Місяцем і чорним Туром. Заплакала Зоря. Та що вона могла вдіяти? Усе настирливіше наступає сильний Тур на Місяця, що не день, то все більше заступає своїм черевом ясноликого Сварожича; вже ось від нього залишився маленький серпик, якого лютий Тур ущент розтоптав. Довелося Зорі скоритися волі сильнішого нелюба...

Поки бідна Зоря заливалась сльозами, набрався сил Місяченько і вивернувся з-під важкого Тура, й виїшов красним Молодиком до своєї нареченої. Розквітає Місяченько від своєї любови, стає все повнішим, яснішим. Уже, здавалось, настає бажана пора. Та не дримає підступний Тур і знову вмивається Зоря сльозами... Набридла ця боротьба Велесові і закинув він обох задирак на небо. Там же опинилась і Вечірня Зоря. Так той Тур з Місяцем і зараз воюють, подивіться на нічне небо, як чорний Тур часом заступає світлого Місяця, чи навпаки.

Молодик зганяє з себе чорну примару і щодень виповнюється. Отож, коли скажуть синоптики про можливі дощі на повні Місяця, чи перед Молодиком — дощ чи сніг обов'язково десь пройде. То вмивається Молодий, то все сльози кохання Зорі Вечорової...

А час біжить... Святкували в Листопаді колись жінки день покровительки родинного добробуту, день великої Мокоші, яка старанням церковників стала святою Параскевою. Свята Параскева, як колись Мокоша, стала покровителькою ткацтва і всіх прядильниць. Ткати й прости, шити й вишивати по-справжньому починали жінки саме в Листопаді, коли завершувались усі роботи в полі і на городі, коли вдосталь всього насолено і наквашено, засипані засіки хлібом, коли залишалась одна турбота — більше напружити, щоб мати хорошого полотна для одєжі, рушників і ряден.

("Ранок", листопад, 1968. Київ).

ЗУСТРІЧ ПРЕСИ З ГОЛОВОЮ МІСТА ТОРОНТА

Передвиборча кампанія в Торонті в повному розпалі: маємо обрати нового голову й міську раду.

Голова міста п. Вілліам Денісон скликав пресову конференцію етнічної преси у себе в кабінеті.

Він просив редакторів повідомити людність, що він кандидує на перевибір на нову каденцію, у якій і далі буде провадити свою політику "ощадження кожного податкового долара" (до речі, треба ствердити, що в цій каденції він у цьому добився значних успіхів).

У його пляні є закінчення розбудови підміських островів на озері Онтаріо тощо.

В. Денісон людина з великим досвідом: він був послом до парламенту, радним і контролером міста, а тепер головою міста.

Це людина, яка рахується з бідними податковцями, бо сам з них походить.

Він має такі осяги, що переобрати його варто.

ЛАВРСЬКИЙ ПЕРЕДЗВІН

Бані лаврських соборів видно з будь-якого місця з Києві. А тепер вони — ось, ідеш зачарований серед величних старовинних споруд.

— От, скажіть, ідемо блигом світ милуватися архітектурою, а тут поруч така краса, — до мене чи сам собі мовив якийсь чоловік.

Праворуч від входу височить дзвіниця. Може, спочатку й ви не рухнете у глиб двору, а спинитеся саме тут, на розі, щоб врешті охопити поглядом навколишнє. Ви чуєте тишу.

І раптом ударили лаврські куранти. Кожні п'ятнадцять хвилин відбивають вони час, а щогодини оживає срібноголоса органна "гама".

Так і стоїмо з піднятою головою. Та ось назустріч прямє середнього зросту чоловік. Міцно тисне руку. "Ходімо". Напоготові ключ. Символ, казкова бутафорія: ключ від Золотих воріт, Золотий ключик? З півметра довжиною бронзова блискуча чудасія — він і відчиняє вхід до дзвіниці. Три рази обернувся, прорипіли тисячокілограмові чеканні двері.

— Східці треба рахувати вже звідси. Їх 317. Всі вміщені у товщі однієї восьмиметрової стіни.

Рухили вгору. Не лічила уступів: вже знала, що висота дзвіниці — дев'яносто п'ять з половиною метрів.

Коли станеш оддалік на горбі, видно верхні високі вікна башти. Це ми і долаємо їхню висоту. Нарешті опинилися перед дощатим приміщенням. Вгорі ота сама "гама", вісім дзвоників, що вишквувалися навису. До кожного притулився важкий молоток, від якого тягнеться дріт до стріхи. А під нею — велетенський годинниковий механізм.

Про те, що товариші радили захопити з собою свічку, згадувала інколи. Тоді намащувала ногою бетон і співчувала монахам. А за кілька секунд засяяли електричні лампи.

Після другого ярусу — металеві сходи. Відступє — працює. Як старий дятел. Вперто. Крутятьсє зубчасті колеса, перехоплюють і передають рух. Трипудовий маятник підважує здоровенна гири. Ключ, як автомобільна корба чи, скоріше, коловорот на колодязі, плавно заходив у дужих руках. Потріскує трос. Щоб завести цього годинника, треба на трьох барабанах зробити 150+150+120 обертів. Тоді звучатимуть дзвони.

Погляд ще раз ковзнув по різьблених, чудернацьки закручених ніжках дерев'яного корпусу годинника. Серед бронзових частин не відразу помітиш: "Куранти 1904 року. Реставровані під керівництвом майстра по годинниках Левченка Івана Яковича у 1948 році."

А ось і він, стоїть поруч — нині робітник-арсеналець.

У Велику Вітчизняну війну на Лаврській дзвіниці була пожежа. Згоріли дерев'яне перекриття, підлога, балки, на яких висіли дзвони, частина східців.

А в 1947 році Іван Якимович піднявся до курантів на віжках, які закидав через металеві поручні, що вцілили, і підтягувався на руках. Довелося за-

тратити 5 годин. Тоді вперше вручну відбив куранти. Це було опівдні.

Він добре це пам'ятає. Бо шлях до цієї миті простягся через усю війну. Іван Якович був тяжко поранений. Чорні дні полону, втеча. І знову передній край. Потім командував загonom розвідників.

...А від 1948 року жителі столиці знов чують знайому мелодію старовинних курантів. Цікава їхня історія. Годинника підняли на лавру років із 200 тому, невдовзі після спорудження дзвіниці. Умілець, який зробив його, одержав у винагороду, як свідчать давні документи, півпуда гречаного борошна, мішок ячменю, мішок пшениці та кілька карбованців золотом. Механізм спрацювався за сторіччя і його місце зайняв той, що й сьогодні відбиває час над Дніпром.

Вже двадцять років доглядає куранти Іван Якович Левченко. Щосуботи відчиняються двері дзвіниці, відлуння гамірної сучасності владно входить усередину і, підсилене потужною акустикою, несеться ген догори. Понад Славутичем з білокаміяними будовами на берегах, понад залізобетонними плетивами мостів, увічнюючи мудрість людини.

Л. ГАРВОЛИНСЬКА

(“Знання та Праця”, ч. 4, 1968, Київ)

У НАШОМУ ВИДАВНИЦТВІ ВИЙШОВ
НОВИЙ РОМАН

ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

“С О Б О Р”

Видруковано цей роман на доброму папері, книжка не клеєна, а шита нитками, двокольорова обкладинка Петра Магденка, 240 сторінок друку.

Ціна: \$3.25 за примірник разом з пересилкою.
Замовляти в “Нових Днях”.

Об'єднання Українських Письменників
“С Л О В О”

Докія Гуменна

З О Л О Т И Й П Л У Г

Роман

У книжці знайдете зарис актуальних проблем сьогодишнього дня та тлі минувшини, у химерному переплетенні сучасної й давноминулої епох.

292 стор. Тверда оправа. Ціна — 5 ам. дол.

Замовлення надсилати на адресу:

D. HUMENNA c/o The Ukrainian Academy of
Arts and Sciences in U.S.A.

206 W. 100th Str. — New York, N. Y.
10025, U.S.A.

З МІСЦЕВОГО ЖИТТЯ

ВІДЗНАЧИЛИ 1000-ЛІТТЯ З ДНЯ СМЕРТИ КНЯГИНИ ОЛЬГИ

16 листопада ц. р. катедральна православна громада у залі Гарборд Колліджіет у Торонті спеціальним концертом відзначила 1000-ліття з дня смерті св. княгині Ольги. Це, мабуть, перше людське відзначення цієї великої дати.

Свято відзначили переважно силами молоді. Участь взяли: катедральний хор собору св. Володимира, хор ОДУМу "Молода Україна", одумівський ансамбль бандуристів ім. Гната Хоткевича, сумківський хор ім. митрополита Іларіона, сумківська оркестра ім. митр. Іларіона, доповідь про княгиню Ольгу, виступ архієпископа, дві інсценізації (одна учнів школи, друга підготована фаховими артистами).

Як бачите, не подаю імен, не говорю як пройшло свято, бо мене просили дуже відповідальні особи: "Пане Волиняк, як будете писати, то уникніть будь-якої критики". Я відповів, що так писати в "Нових Днях" не личить, а крім того, я так писати не вмію. "А цього разу ви вже так таки і зробить!"

То я й роблю... Прошу вибачення в артистів і керівників мистецьких колективів, що цього разу не можу оцінити їх працю.

Перед концертом (по Службі Божій) в церковній залі відбувся святковий обід, про який теж нічого не писатиму, щоб була не збитись на критику.

Протягом трьох днів перед концертом (четвер, п'ятниця й субота) відбувся єпархіальний з'їзд Східньої Єпархії Української Православної Церкви Канади. Про з'їзд теж нічого не писатиму — хочу бути словним, себто дотримати свою обіцянку нічого й нікого не критикувати.

Признаюся тільки нашим читачам, що мене обрали членом Єпархіальної Ради. Звичайно, я так зайнятий, що і вмерти ніколи, але що зробиш? Буває таке, що треба погодитись. Думаю, що про себе я можу признатись.

П. Вол.

НЕПОПУЛЯРНІСТЬ ЧИ НЕУЦТВО!

Якось у Лондоні один журналіст провів опитування двох тисяч англіїців, які мали відповісти тільки на одне запитання: хто такий У Тан? 58 відсотків опитуваних не знали, хто це. Решта — сорок два відсотки — відповіли приблизно так: "Це генерал, що розпочав війну в Ізраїлі", "лідер культурної революції в комуністичному Китаї", "актор, що знімається у бойовиках", "мексиканський тореадор", "поризький модельєр". Деякі навіть твердили, що це назва німецького підводного човна.

ONTARIO

PROVINCE OF OPPORTUNITY

**Government
Information**

Інформація Уряду Онтаріо

**ВІД ДЕПАРТАМЕНТУ ПРАЦІ
НАПРЯМНІ ПРОЄКТУ
ЩОДО ПРАВ ЛЮДИНИ**

Уряд Онтаріо почав пробний проєкт закону щодо прав людини, цей проєкт слугуватиме імігрантам в околиці Бетирст-Спайна-Коледж.

Комісія прав людини Онтаріо відкрила бюро на розі вул. Коледж і Мейджор, щоб улегшити людям, які живуть у цій околиці,

осягнути інформацію й пораду про їхні права й можливості.

Проект бере до уваги норми праці та індустріальні вишкільні галузі департаменту. Колишній відділ адмініструє та впроваджує в життя законодавство, яке охороняє умови праці такі, як мінімальна заробітна платня, години праці, вакаційні і понадгодинну платню та однакову платню за однакову працю. Останній відділ є відповідальний за збільшення впливу фахівців способом відбуття практики та короткочасних вишкілів.

Бюро відкрито з таких трьох специфічних причин:

1. Створити можливості для людей зазнати з їхніми правами;

2. Захистити громадян від всякого роду дискримінації;

3. Інформувати людей про можливості, які є до їх диспозиції.

Понад 500,000 з двох мільйонів мешканців Метрополії Торонта є новоприбулі, то — італійські, німецькі, європейські та мароканські жиди, французи, поляки, мадари греки, голандці, португальці, негри і азійці.

Велике число цих людей живе у центральній дільниці близько

нового інформаційного бюро.

Уряд старається дати обслуговування новоканадцям тому, що багато з проблем у цій ділянці відносяться до справи zatrudнення і мешкання і мають відношення до департаменту.

Положене в центрі мішаної етнічної околиці, бюро створено як результат дослідів цієї околиці літом 1968 року. Досліджувано громадське напруження і конфлікти між молоддю різних етнічних груп і рас.

Тому, щоб люди, які працюють, мали змогу відвідати це бюро без спеціального звільнення від праці години прийняти будуть продовжені вечором. Тепер бюро відкрите від 10 ранку до 7 веч. в будні дні, від 9 ранку до 5 по пол. в суботи. Закрито в четверги.

Крім звичайних службовців від Уряду праці та індустріальних вишкільних відділів в часі годин урядування буде перекладач англійською, португальською, китайською та італійською мовами.

**the Hon. John Roberts
Prime Minister of Ontario**

Запорожці на іконостасі

Відвідувачі меморіальної кімнати академіка Д. І. Яворницького у Дніпропетровську часто затримуються біля двох портретів запорожців Шиянів. Цікава їхня історія.

Брати Шияни, Яків та Іван, родом з Полтавщини, до скасування Січі були запорозькими козаками, а з 1775 року стали жителями Нікополя. У 1783 році вони на власні кошти поставили в Запорозькій церкві новий коштовний іконостас, а пізніше зробили гарне сідалище, жертovníк і рудоми́йку. Усе це вони зробили власними руками з великим знанням як слюсарної справи, так і образотворчого мистецтва.

Трохи згодом, в 1790 році, вони купили й подарували для церкви дзвін вагою 45 пудів і 18 фунтів. За все це нащадки віддячили їм благоговійним увічненням. З них були зняті портрети трохи менші їхнього зросту і виставлені не де-небудь, а в самій церкві на іконостасі. О-

дин з них стояв з правого, а другий з лівого боку іконостасу.

На цих портретах був такий напис: "се́й партрет снято с кти́тора Якова Шы́яна и поставлен

здесь при том месте где труды его всему обществу на иконостасе видны. 1784 года генваря 9 дня".

Такий самий напис зроблено і на другому портреті, але замість Якова названо ім'я Івана "се́й портрет снято с кти́тора І-вана Шы́яна".

Брати Шияни до самої смерти ходили в запорозькому одязі, голили собі голови і бороди, залишали тільки довгі чуби та вуса. В такому вигляді вони змальовані й портрети вивішені на іконостасі.

Якось у цю церкву наскочив місцевий архиєрей, який проїздив по своїй єпархії. Наблизився він до іконостасу, щоб поцілувати ікони. Глядь, а там замість ликів святих — запорожці з чубами. Архиєрей скипів.

— Православні, кому ви моли-тесь? — гримнув він.

— Богові, ваше преосвященство, — відповіли віруючі.

— Кому ви молитесь — запиту вас?

— Богові, ваше преосвященство.

— Не Богові, а запорожцям!

СТРАХ І ДІАБЕТ

Під час наполеонівських походів вперше було помічено, що цукрова хвороба іноді виникає в результаті сильної психічної травми. Так званий "діабет війни" спостерігався у солдатів, які пережили страх неминучої смерті і довго не могли позбавитися цього відчуття. Як показали експериментальні дослідження, душевне потрясіння діє безпосередньо на кору головного мозку й викликає підвищене виділення адреналіну, який перешкоджає секреції інсуліну підшлунковою залозою.

Хоча механізм виникнення цукрової хвороби на ґрунті страху ще не зовсім з'ясований, все ж таки зв'язок між цими явищами очевидний. Безперено, гострі душевні переживання можуть погіршити стан діабетика, а то й спричинити захворювання. Це підтверджується цілим рядом дослідів, проведених на тваринах.

Діабет досить розповсюджений. Так, у Швеції на нього хворіє 2 відсотки населення, у США — 1,3, у Франції — 0,7 відсотка. Вчені-медики шукають ефективних ліків, щоб полегшити страждання діабетиків.

Професор Лубат'єр (Франція) установив, що екстрагований із ріжків алкалоїд — дігідроерготамін — охороняє клітини підшлункової залози, які виділяють інсулін, від руйнівної дії адреналіну. Якщо результати його експериментів матимуть клінічне підтвердження, то в лікуванні цукрової хвороби відкриються нові можливості.

АТОМНЕ СЕРЦЕ

Вчені з Гарвардського університету (США) провели такий експеримент: пересадили собаці штучне серце з атомним двигуном. Минув майже рік після операції, а серце функціонує безвідмовно. Прилад складається з механічного насоса, котрий живиться від плутонієвої батарейки (з плутонієм-238). Як свідчать обстеження, проведені професором Джоном Норманом, на тварину не справили жодної шкідливої дії ні нагрівання плутонію, ні його випромінювання.

РОЗШУК

Параскевія Герасимівна Кисіль розшукує брата Василя Герасимовича ДМИТРИКА. Його самого, або того, хто щось знає про нього, прошу написати на адресу:

Mrs. P. KISIL
58 Eastbourne Cres.
Toronto 14, Ont., Canada

РОЗШУК

Станіслава Янні, з Кіорвоградської області, розшукує його мати. Всіх, хто щось знає про нього, просимо писати на адресу:

Mrs. PAULINA MUCHA
193 Lippincott Street, Toronto, Ont., Canada

ЩО найкраще у склянці?

ACADIAN

КАНАДСЬКА РОДИНА ДОБРИХ НАПОЇВ

РУМ — АКАДІЯН —
Acadian "SEVEN SEAS" АКАДІЯН "DE LUXE"
КАНАДСЬКІ ВІСКІ — ГОРІЛКА
Acadian "SIGNATURE" АКАДІЯН "DE LUXE"

Акадіян завжди перший на списку знавців напоїв
(також перший на списку в Онтаріо у крамницях
L.C.O.B.)

ACADIAN DISTILLERS, BRIDGETOWN, NOVA SCOTIA

Що це, ідолопоклонство? Геть
заберіть їх звідси.

Того ж дня портрети Шиянів
зняли з іконостасу. Оригінали
цих портретів, — розповідав
Яворницький, — забрав відомий
археолог М. М. Мурзакевич для
Одеського музею історії та ста-
рожитностей, де зберігаються й
зараз.

У Нікополі ж залишилися ко-
пії з цих портретів, зроблені на
простому папері кольоровими
фарбами. Копії портретів заве-
дені під скло до рам і вивішені

в тій же церкві — у вівтарі.

Коли довідався про історичні
портрети славнозвісний історик
Д. І. Яворницький, він вжив за-
ходів, щоб зробити копії з ори-
гіналів запорожців Шиянів і ви-
ставив для огляду в Катерино-
славському історичному музеї
ім. Поля, де вони були окрасою
запорозького відділу.

Одного разу Д. І. Яворницький
показав портрети Шиянів своє-
му вірному побратимові І. С.
Репіну. Великий творець "Запо-
рожців" зацікавився козаками
Шиянами. Він зробив з них чу-
десні малюнки для ілюстрації
книги Яворницького: "Запорож-
ье в остатках старины и преданиях
народа", яка видана у 1888 році
в С-Петербурзі. Зараз ці портре-
ти стоять в меморіальній кімна-
ті ім. Д. І. Яворницького в Дні-
пропетровську.

("Знання та праця", ч. 12,
1968, Київ).

ДНІПРО І ЙОГО РІДНЯ

На просторах Причорномор'я, від Північного Кавказу до Дунаю, з VIII ст. до н. е. і майже до кінця IV ст. н. е. кочували іранські народи — скіти, сармати, алани. У древній іранській мові було слово "дану" — ріка, а в мові осетинів — нащадків аланів — і понині є слово "дон" — зода, ріка. Виходить, якщо колись на нашій землі жили іранці, то й назви рікам дали саме вони.

Адже ті вчені, які вважають, що назви наших рік пішли від іранців, посилаються лише на слова іранські. Проте зустрічаються етимології, в яких згадуються ще й давньоіндійське "дану" — "вологість", "рідина, що тече", або кельтське (галльське) — "тэція". У давньогрецькій мові є слово "діне" — вир і "дінотес" — вир річки, у сербській — "із-дан" — джерело. Слов'яни вживали слово "дунай".

На доказ того, що назви річок Дон, Дніпро, Дністер і Дунай походять з іранської, дослідники наводять назви річок Північного Кавказу: Ардон, Гізельдон, Урсдон, Фіагдон, Хазпідон.

Але на Україні, в Чернівецькій області, є річка Дона. Широко розійшлося плем'я Дунаю: Дунаєць на Україні, у Білорусії і Польщі, річки Дунаєць, Дунайка. Дунайчик у Росії. Річки з назвою Дон є в Ірландії і Франції, а в Англії їх аж три. До того ж в Ірландії є затоки Донгол, Дондолк і Дінгал. До англіїців і французів на цих землях жили кельти. У Литві теж є річки Дане, Донупіс, Деніс, Донепрає, Днепрас, Дунепрел'с, Дайнава, Дуноюс і ще озера Донішкіс і Дуноюс; у Латвії назву Дуноос мають кілька озер і струмків.

Етимологізуючи назву Дніпра, Кречмер говорив, що вона походить від іранського слова "апара" —

задній, більш іддалений — і мала спочатку вигляд: "Дану+апара", що означало ріка задня. Давали, мозляв, цю назву, стоячи лицем до Дністра. Нині є нова етимологія "апр" (з візантійської Данапріс) порівнюють із сучасним осетинським "арф" — глибокий. На Україні ж є річка Ібр, у Болгарії Ібор, в Югославії Ібар, у Бельгії (також стара земля кельтів) Іепер (Іпр), в Іспанії Ебро. У кельтів "Ібер" — ріка (вода), у басків "ібар" — річкова долина. Звуки "б" і "п" — закономірно відповідні, а звук "і" у наведених назвах і термінах — приставний. А якщо так, то порівняймо з цими назвами і термінами: англійською, голландською "бар" — вода, сербською, словацькою словенською "бар", еспанською "барро" — bagno. В українській мові слово бар у значенні "мокре місце" записано у Б. Грінченка. На Україні є річки Бар, Бариш, у Литві — Баріс, Бере, а також споріднені з "іпар" (іпер) — Пара, Парупіс, Терупе, Терупіс. У Росії — Пара, в Італії — Парма, на Україні — Перга, Перкалаб.

Посилаючись на давньоіранське "наздіо" — ближче і новоперсидське "назд" — близько, той же Кречмер найдавнішу назву Дністра подає так: Дану+наздіо — ріка ближня, на відміну від Дніпра. Штучність Кречмерової реконструкції очевидна: чи можна припасувати "назд" до "істр"?

Пошукаємо відгадку слова "істр" (істер). На Україні є річка Стир, у Литві — Стірна, Сторе, у Швеції — Стора, Стура; в Італії — Стура; в Англії — Стаур. На нашу думку, звук "т" у цих словах є частиною кореня, а звук "с" — приставний чи префікс. Є подібні назви, що мають і голосний приставний. Давньогрецька назва Дунаю — Істрос, в сучасній Болгарії річка Істир, у Росії — Істра і Остер; на Україні — Остер, у Швеції — Естер. У всіх цих назвах корінна частина "тер" (тир, тір, тор, түр). Це підтверджують безпрефіксні гідроніми: у сибірських евенків річка Тора, в Росії — Тура, Турец, Турія; на Україні — Терса, Торець, Тур, Турія, Туз'я, в Чехословаччині — Торіса, Түрок; в Італії — Торете, Турин; в Іспанії — Түр'я. Латинське "теледіс" — болото, італійське "торре-но" — баговина, а ханти-мансійське (зауральське) "тор" і "түр" — озеро — перегукується з кельтським "түр" — вода. І, нарешті, еспанське "естеро" — лиман — своїм "ес" проливає світло на питання про приставні звуки у другому компоненті слова Дністер — "істер" (і — е — тер).

Ось що виявляється, означає "іпер" у слові Дніпро і "істер" у слові Дністер.

Але що ж це: вода + вода? Ріка + ріка?

В сучасних мовах такі слова, як "вода" і "ріка" — поняття різні. Раніше ж під словом "дунай" розуміли все — і річку, і озеро, і джерело, і калюжу. Давня латинь, приміром, передала нам слово "лакус", яке мало такі значення: вода, джерело, ріка, озеро, водосходище, басейн, кадіб.

Давнє корінне слово "лак" було і в мовах інших народів: у греків "лаккос" — ставок, у галлів "лаку" — озеро, у румунів "лак" — озеро, у чехів "лак", "лапа" — калюжа... З наведеного неважко зробити висновок: наші предки, приступаючи до створення гідрографічної термінології, перш за все створили слово "вода", підвівши під його зна-

АЛЛАН А. ЛЕМПОРТ

Недавно відомий і досвідчений у міських справах п. Аллан Лемпорт мав зустріч з членами Асоціації Етнічної Преси в "Граніт кліюбі".

За вечерею привітав п. Лемпорта голова Асоціації ред. В. Мауко. Молитзу (по-українському) прочитав о. П. Хомин.

Аллан Лемпорт — який віддавна є в найкращих взаєминах з етнічною пресою, знає всіх редакторів особисто, подякував усім, що прибули на цей вечір, і висловився про свої пляни в міській управі, у яку він кандидат на радного з виборчої округи ч. 2.

У його пляні є: зниження міських податків, урегулювання руху вантажних авт від дільниці Паркдейл, будова моста для пішоходів через Лейк-Шор Бульвар коло Джеймсон, половина ціни на квитки міського транспорту для пенсіонерів, проблема заневищення повітря і т. д.

А. Лемпорт — людина з великим досвідом. Він не керується ніякими вказівками збоку.

Чи треба ще раз повторювати (ми писали про це Сатато разів!), що в особі п. А. Лемпорта українці мають не приятеля, а перевіреного щирого друга.

Виборці 2-ої округи мали б це врахувати.

чення все — річку, і озеро, і калюжу. Чи не тому й нині у Литві назву "Дунаїс" мають кілька річок і одне озеро, у Латвії так іменують кілька озер, струмків.

Який же народ дав назви Дон, Дніпро, Дністер і Дунай?

Тисяч п'ять з половиною років тому на Правобережжі Дніпра, а також над Бугом і Дністром жив народ, імені якого ми не знаємо і умовно називаємо народом трипільської культури — за назвою с. Трипілля Київської області, де було вперше знайдено поселення того народу. Від 1500 р. до н. е. і пізніше на тій же території жили люди, яких умовно називаємо народом комарівської культури — за назвою с. Комарів Івано-Франківської області. З V ст. до н. е. в цих місцях поселяються алазони та неочові скіти. З IV, а тоніше з VI ст. н. е. на цій же території, але ближче до Дону, живуть племена антів — предків східних слов'ян. З IX ст. — поляни, деревляни, сіверяни, уличі і тиверці.

Що є спільного між цими народами? Перш за все землі. Всі ці племена селилися понад Дніпром, Бугом і Дністром. А ще їх об'єднував рід занять — хліборобство й тваринництво.

Зайдемо у дворище трипільця. Чотирикутна, глинобитна чи глиняно-дерев'яна хата, стіни в ній обмазані та ще й розцятковані, долівка земляна, помазана глиною. У задній стіні віконце, у хаті глиняний посуд — горшки, миски, кораки і "близнята" (для солі й перцю) та різні глиняні "коники" — можливо, культові або для забави дітям. Тут також комора, а в ній пшениця, ячмінь і просо. У дворі — коні чи воли, корова, свині, вівці. Було в трипільця рало чи дерев'яний плуг, ярмо для волів, що ходили в плугі. Дивно, але в основних своїх рисах весь побут трипільця дійшов до наших днів.

Як це могло статися? Лише шляхом безпосеред-

ньої передачі. Без перерви. Від трипільців до комарівців, а потім до неочових скітів, антів, полян і аж до нас... Були, правда й народи, як то скіти-кочівники, яким з минулого не було передано ні глянаної хати зі всіма її характерними рисами, ні плуга, ні волів, ні пшениці.

Назви Дон, Дніпро, Дністер й Дунай, безперечно, міг дати народ який жив коло цих рік осіло і хліборобив, який міцно був прив'язаний до своєї землі і якого не змогли зіпхнути з неї ніякі кочівники.

Трипільці передали нам хату, плуга, волів і ще багато дечого. Від них прийшли до нас і назви наших річок.

I. РОДАЧЕНКО

("Знання та праця" ч. 7, 1969. Київ)

З НОВИХ ВИДАНЬ

Гуменна Докія. **ЗОЛОТИЙ ПЛУГ**, роман. Нью-Йорк, Об'єднання Українських Письменників "Слово", 1968. 291 стор., портр. Роман у трьох частинах. Портрет авторки виконав Іван Багряний 1944 р. Обкладинку скомпонувала авторка. Друк: Петро Белей, Мюнхен, Німеччина.

Дончук Зосим. **УТРАЧЕНИЙ РАНОК**, роман. Філадельфія, США, в-во "Власна Хата", 1969. 250 стор., 1000 прим., офсет. Обкладинка Михайла Лавренка. Продовження цього твору в романі "Прірва", що появилася раніше.

Іванис Василь. **БОРОТЬБА КУБАНІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ**. Мюнхен, Український Технічно-Господарський Інститут, 1968. 142 стор., мапа.

Повніший заголовок: Революція на Північному Кавказі, зокрема на Кубані і боротьба за незалежність у 1917-1920 рр. — Видано завдяки фінансовій допомозі "Дому української науки" та Апостольського Екзарха Кир Платона Корниляка. — Резюме англ. мовою. Стор. 139-140.

Кучер Володимир. **ЗРОЗУМІЙТЕ САМИХ СЕБЕ**. Гамільтон, 1969. 101 стор., 1000 прим. — Роздумування на теми суспільних і родинних форм життя, базованих на християнській моралі й етиці.

Пауш Петро. **СЛУЖБА БОЖА** для мішаного хору. Зібрав і упорядкував . . . Друге справлене і доповнене видання. Едмонтон, Канада. Технічний редактор і видавець Петро А. Пауш, 1969 (?). 88 стор., офсет. Графічне оформлення В. Ніньовського.

Пауш Петро А. **ПІСНІ ДЛЯ ДІТЕЙ**. Зібрав і зредагував . . . Едмонтон, Канада. Видав Петро А. Пауш, 1968 (?). 44 стор., нот, офсет.

Понеділок Микола. **ЗОРЕПАД**. Торонто, накладом В-ва "Томін України", 1969. 475 стор., портр., ілюстр. (Бібліотека В-ва "Томін України" ч. 36). Мовний редактор В. Давиденко. Обкладинка та ілюстрації Галини Мазепи. Збірка новел із вступною статтю Ю. Клинового.

Прохода Василь, **ЗАПИСКИ НЕПОКІРЛИВОГО**, історія національного усвідомлення, життя і діяльності звичайного українця. Частина перша. Торонто, накладом українського видавництва "Пробоем", 1967. 434 стор., портр. (Бібліотека "Пробоем" ч. 7). Обкладинка М. Битинського. Книга появилася в 1969 р. Спогади про те, "як відбувалось національно-культурне відродження перших борців за Укра-

УТРАЧЕНИЙ РАНОК

РОМАН

Вже вийшов з друку під цією назвою найновіший твір З. Дончука.

Події в романі розгортаються напередодні першої світової війни і закінчуються поразкою наших Визвольних Змагань.

Книжка вийшла у 50-ліття відновлення Української Держави. Книжка в твердій оправі, ілюстрована, на гарному папері, має 520 стор. друку.

Тільки за 6 дол. з пересилкою.

При цій нагоді повідомляємо, що ще залишилося кілька комплектів усіх творів З. Дончука. Одинадцять томів. Всі в твердій оправі. 3234 сторінки.

Замовлення слати на адресу:

Z. DONCZUK
1915 N. 7th St.
Phila. 19122 Pa., U.S.A.

їну і як пройшли революційні події 1917-1921 років".

Рахманий Роман. ЖИВА УКРАЇНА. Мюнхен-Монтреаль. 2-го "Україна і діаспора", 1969. 16 стор. Вперше друковане в журналі "Український Самостійник", вересень 1969. Основні думки доповіді, виголошеної на громадському зібранні Комітету Українців Канади, 4 травня 1969 року в Торонті, скликаному для заперестування проти знищування української культури і церкви в УРСР.

Слюзар Володимир, протопресвітер. РЕЛІГІЙНІ ПІСНІ для Недільних і Рідних Шкіл при Українській Греко-Православній Церкві в Канаді. Зібрав... До друку приготував Петро А. Пауш. Едмонтон, видано коштом Катедральної Громади св. Івана в Едмонтоні з нагоди святкування п'ятдесятіниччя Української Греко-Православної Церкви в Канаді, 1969 (?). 49 стор., ноти, офсет.

Стоцький Іван. КЛЕПАЧІВСЬКИЙ РЕЙД, повість. Брюссель. 3-го Центральної Управи Спільки Української Молоді, 1968. 180 стор., ілюстр. (Юнацька Бібліотека СУМ ч. 2). Обкладинка та ілюстрації Михайла Михалевича. З друкарні Української Видавничої Спільки в Лондоні.

Сулліма-Блохин Олександра. КВІТКА І КУЛІШ — ОСНОВОПОЛОЖНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ НОВЕЛИ. Мюнхен, Український Технічно-Господарський Інститут, 1969. 104 стор. — Загальні теоретичні питання новелістичного жанру. Критичні аналізи української прози Квітки та новель Куліша. Квітка і Куліш як новелісти у стильовому зіставленні.

НАУКОВІ ЗАПИСКИ (том) XV (XVIII). Мюнхен, Український Технічно-Господарський Інститут, 1968. 103 стор., ілюстр. — Видано завдяки фінансової підтримки "Дому української науки" та Апостольського Екзарха Кир Платона. — Головний редактор Ростислав Сидик. Статті О. Горбача, В. Ніньовського, П. Дубрівського й А. Кущинського.

НАУКОВІ ЗАПИСКИ (том) XVI (XIX). Мюнхен, Український Технічно-Господарський Інститут, 1968. 64 стор., ілюстр. — Збірник технічних статей Є. Радзімовського, М. Зайцева й Ю. Даревича, англ. мовою.

НАУКОВІ ЗАПИСКИ (том) XVII (XX). Мюнхен, Український Технічно-Господарський Інститут, 1968. 143 стор. — Збірник статей з української етнографії і фольклористики. Авторі: О. Горбач, О. Воропай, С. Крашенінніков.

Федінський Олександр. БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЗНИК УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ ПОЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ Річник II — за 1967 рік. Клівленд, Український Музей-Архів у Клівленді, 1968. 56 стор., 500 прим., офсет. — Показник подає: назву періодичного видання, його підзаголовок, його іншомовну назву, адресу в-ва, назву в-ва, періодичність видання, чарговий рік вид., кількість випусків у 1967 р., число сторінок одного випуску, формат, спосіб друку тощо. Кількість віднотованих позицій: США — 136, Канада — 81, Австралія — 9, Англія — 13, Аргентина — 8, Бельгія — 7, Бразилія — 6, Італія — 5, Німеччина — 22, Польща — 1, Румунія — 1, Франція 28, Чехо-Словаччина — 3, Швеція — 1, Югославія — 2.

Archimovich Alexander. BOTANICAL-GEOGRAPHICAL CHANGES IN THE DISTRIBUTION OF THE

FIELD CROPS OF THE UKRAINE DURING THE LAST FIFTY YEARS (New York, 1938). 32-68 pp.

Відбитка з "Агналів УВАН", т. VI. ч. 1, 1969.

Gvosdetsky Vasyl M. GEOGRAPHIC ASPECTS OF FALLOUT RADIONUCLIDE CONTAMINATION IN THE ROCKY MOUNTAIN AREA (Fort Collins, 1969). 62-72 pp. Відбитка з "The Rocky Mountain Social Science Journal", Vol. VI, No. 1, 1969.

ВІСНИК Української Католицької Парафії святих Володимира і Ольги в Чикаго. Рік II. Чч.: 15 (27 липня) — 19 (28 вересня 1969).

ДОРОГОВКАЗ, орган вояцької думки і чину. Торонто, квітень-червень 1969, ч. 24 (43).

ЄВАНГЕЛЬСЬКА ПРАВДА. Видає М. Фесенко. Торонто 1969, чч.: 5, 6.

ІНФОРМАТИВНИЙ ЛИСТОК Об'єднання Українських Ветеринарних Лікарів. Чикаго, 1969, ч. 1-2 (74-75).

НАШІ ПОЗИЦІЇ, орган Центрального Комітету Української Революційно-Демократичної Партії. Нью-Йорк — Лондон — Мюнхен, 1969, ч. 1 (26), 30 стор.

ПРАВДА, журнал присвячений українській християнській культурі та розвазі. Видає українське видавництво "Добра Книжка" (О. Мох). Торонто, весна-літо 1969, ч. 1-2, 176 стор.

РІДНА ЦЕРКВА, видає Богословсько-Науковий Інститут УАПЦ на чужині. Карльсруге, липень-вересень 1969, ч. 79.

СУМКІВЕЦЬ, квартильний Союзу Української Молоді Канади. Торонто, 1969, чч.: 2 (10), 3 (11).

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА НИВА, орган Генерального Церковного Управління УАПЦ в Бразилії. Куртіба, 1969, травень-червень 1969, ч. 5-6 (195-6).

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК, журнал Українського Історичного Товариства. Нью-Йорк — Мюнхен, 1968, ч. 1-4 (17-20), 188 стор.

УКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛІСТ, бюлетень Спільки Українських Журналістів Америки. Ньюарк, серпень 1969, ч. 3.

БАР'ЄР НЕСУМІСНОСТІ І ПРОЦЕС СТАРІННЯ

Якщо вірити повідомленням преси, у Мельбурні винайшли сироватку, котра цілком придушує захисну реакцію організму при пересадці різних органів і водночас не ослаблює його здатності протистояти інфекціям. Відомий австралійський імунолог, лауреат Нобелівської премії професор Макфарланд Бернет, доповідаючи на прес-конференції про нову сироватку, висловив припущення, що захисні реакції організму ідентичні з тими, котрі зумовлюють процес старіння людини.

● Є кажани, які харчуються... нектаром. Їх називають ще летючими кажанами-колібрі. Вони п'ють солодкий сік із квіток, як ці пташки, але після заходу сонця. Кажани-колібрі приносять користь, опилиючи дерева.

● Європейська морська черепаха, яка й зараз трапляється на атлантичному і середземноморському узбережжі, досягає одного метра в довжину і важить близько 200 кілограмів.

● Нині в Індії 4 тис. слонів, а п'ятдесят років тому їх було 40 тис.

ВОЛИНЯК ОСКАНДАЛИВСЯ!

(Продовження з 2-ої стор. обкладинки)

мірник пошта повернула. Кому його вислати — не знаю. До речі, це перший випадок з книжкою за 21 рік. Напишіть, хто замовляв 1 прим. і не одержав — зараз же вишло.

Разом з цим хочу похвалитись, що це число вишло раніш від жовтневого на яких 15 днів. Постараюсь до Різдва вирівнятись.

А справи мої винятково погані. Ще з часу хвороби я не видряпався — роботи заваль! Листи навіть з грішми лежать на підлозі місяцями. Ох і важко! Та якось то буде.

Дуже багато читачів питають мене про дочку. Не пишу про це навіть і найближчим, бо нема часу. Скажу загально, що майже 7 місяців я не мав жодної вістки від дочки й від брата. Інший би на моєму місці дуба дав. А оце прийшов лист від дочки, то я й ожив. Правда, лист трохи дивний, не дуже то симпатичний, але я й ним уті-

шився до безтями. Добре, що я витримав і не зробив якоїсь "міжнародної дурниці". До цього було вже дуже близько. Може ще й від брата одержу...

Щиро дякую усім тим, що мене розуміють і співчують. Усім же сталінсько-гітлерівським крокодилам (їх на еміграції до біди й трохи!), які пробують мені "пришити дело" (дивись, до нього навіть дочку пустили!), скажу: повірте, що Бог є і він вас, окаянних крокодилів, напевно покарає! Я лише прошу Бога, щоб Його кара закінчилась тільки на вас, а щоб не продовжувалась аж до 12-го коліна... І щоб вашій рідні, було ліпше, як моїй. І мені самому.

П. Вол.

● Самка синього кита, що годує маля, дає за добу близько 600 літрів молока. У ньому до 50 відсотків товщу, тоді як у коров'ячому — всього 3-5 відсотків.

● Вужі можуть бути під водою більш ніж 1,5 год.

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх клас українських шкіл на еміграції:

1. Л. Деполович

БУКВАР

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50.

в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.50.

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої класи

П'яте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.25.

в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.25

3. Петро Волиняк

КИЇВ

Читанка для 3-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50,

в Англії — 11 шіл. в Австралії — \$1.40.

4. Петро Волиняк

ЛАНІ

Читанка для 4-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50,

в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.40

5. Петро Волиняк

ЗАПОРІЖЖЯ

Читанка для 5-ої класи

у цій книжці багато історичних оповідань

Ціна: у Канаді і США — \$1.80,

в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.60.

6. Петро Волиняк

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.

Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — \$2.00,

в Англії — 15 шіл., в Австралії — \$1.80.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(Фонетика й морфологія)

Видання п'яте

Підручник пристосований до українських еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).

Сьогодні — це єдиний підручник з української мови на еміграції.

Ціна: у Канаді і США — \$1.70,

в Англії — 12 шіл., в Австралії — \$1.60.

8. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(синтаксис)

Друге видання.

Ціна: у Канаді і США — \$1.70,

в Англії — 12 шіл., в Австралії — \$1.60.

9. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Друге видання.

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо.

Ціна: у Канаді і США — \$2.00,

в Англії — 18 шіл., в Австралії — \$1.80.

Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням та церковним громадам — знижка.

Mrs. N. Kozij 245
17 Inark Ave.
Toronto 10

POSTAGE PAID AT TORONTO

Великий асортимент товарів з України

Фірма "УКРАЇНСЬКА КНИГА" в листопаді отримала з України велику кількість художніх і ручних виробів, які особливо надаються на різдвяні подарунки. Нижче подаємо тільки частковий список нових товарів.

КЕРАМІЧНІ ФІГУРКИ: "Одарка і Карась", "Майська ніч", "Любить - не-любить", "Танцюючі діти", "Солоха", "Як служив я у пана", "Чарівне місце", "Сумна Марійка", "Українка", "Гуцул", куманець-лікерник, чашка й тарілка "Дружба", декоративні вази та ін.

МАЙОЛИКА з різних частин України: різний посуд на воду, вино, вареники, печиво, сметану; чайні сервіси, куманці, бокли, баранці, вази, пляшки, декоративні тарілки й коники, козли та ін. фігурки.

ВИШИВКИ: купони вишиваних жіночих блузок, для жінок і дівчат. Поверх 20 різних узорів і всі надаються для повсякденної носії.

ВИРОБИ З ДЕРЕВА: буси з Косова, Чернівців, гуцульські топирці, сопілки, чаші на пиво, дитячі іграшки та інше.

ЖІНОЧІ ХУТРОВІ КАПЕЛЮХИ вищого гатунку. Минулого року ми продали поверх ста таких капелюхів за два тижні. Тепер також маємо малу кількість капелюхів з лисів (білих, срібних, червоних і синіх), з ондатри, каракуля, рисі, норки та інших.

МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ: бандури, балалайки, гітари, а також прекрасні піяніна.

ПАРФУМИ: різні сорти з України та інших частин СРСР.

БУРШТИНОВІ (янтарні) ВИРОБИ: буси, кульчики, браслети для жінок і манжетники для чоловіків.

ЦУКЕРКИ, КАРАМЕЛЬ, ШОКОЛЯДА: різні сорти й марки. Маємо також невеличку кількість рибних консервів, а також консервовані краби.

ЧАЙ НАЙВИЩОГО ГАТУНКУ: грузинський і Краснодарський (кубанський).

РАДІО-ПРИЙМАЧІ, ВЕЛОСИПЕДИ для дітей і багато чого іншого.

Приходьте особисто або пишіть за цінником на адресу:

UKRAINSKA KNYHA

962 Bloor Street West

Toronto 4, Ontario, Canada

Tel.: 534-7551